

POROČILO O SPREMLJANJU ZAKLJUČNIH IZPITOV V ŠOLSLEM LETU 2006/2007

**Državna izpitna komisija za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji,
Ljubljana, januar 2008**

Izdajatelj: Državna izpitna komisija za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji

Založnik: Državni izpitni center

Uredniški odbor: mag. Tina Klarič, Center RS za poklicno izobraževanje
Katja Jeznik, Center RS za poklicno izobraževanje
mag. Irena Bahovec, Ministrstvo za šolstvo in šport
Janez Dekleva, Gospodarska zbornica Slovenije

Avtorji poročila: *Člani Državne izpitne komisije za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji:*

Janez Dekleva, Gospodarska zbornica Slovenije
mag. Janja Meglič, Obrtna zbornica Slovenije
Barbara Kranjc, Gospodarska zbornica Slovenije
Mitja Korunovski, Obrtna zbornica Slovenije
mag. Irena Bahovec, Ministrstvo za šolstvo in šport
Peter Burjek, Sindikat vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije
Karmen Leban, Zveza svobodnih sindikatov Slovenije
Breda Zupanc, Center RS za poklicno izobraževanje

Člani delovne skupine za spremljanje izobraževalnega programa Avtoserviser:

Katja Jeznik, CPI
mag. Tina Klarič, CPI
Marija Šibanc, CPI
Darko Mali, CPI
dr. Branko Slivar, ZRSS
Tomaž Kranjc, ZRSS

Zunanji sodelavci:

Vladimir Milekšič, Zavod RS za šolstvo
dr. Zora Rutar Ilc, Zavod RS za šolstvo

Metodološka priprava podatkov:

dr. Gašper Cankar, Državni izpitni center

III, V. in VI. poglavje so nastala na Centru RS za poklicno izobraževanje ob finančni podpori Evropskega socialnega sklada.

Jezikovni pregled: Rosana Čop

Tisk: Državni izpitni center

Naklada: 230 izvodov

ISSN: 1581-6516

»Izdajo te publikacije je omogočilo sofinanciranje Evropskega socialnega sklada Evropske unije in Ministrstva za šolstvo in šport.«

Predgovor

Temeljni cilj prenove sredi devetdesetih let je bila vzpostavitev sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja kot dela celovitega in odprtega izobraževalnega sistema, ki se odziva na spremenjeno socialno-ekonomsko okolje v Sloveniji. Izkazalo se je, da so bili zastavljeni cilji pravilni in njihovo udejanjanje je bilo na splošno uspešno. Socialno partnerstvo, moderni izobraževalni programi, dualna oblika poklicnega izobraževanja, izboljšana povezava med teorijo in prakso ter ustrezne podporne institucije za poklicno izobraževanje so se kot osnovni temeljni elementi modernega sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja razvili tudi v Sloveniji.

Na izvedbeni ravni se je prenova poklicnega izobraževanja osredotočila predvsem na iskanje ustrežnejšega razmerja med teoretičnim in praktičnim izobraževanjem. Za doseg tega cilja smo morali preseči dotakratno šolanost sistema poklicnega izobraževanja, razviti sodelovanje med šolo in podjetji in zagotoviti možnost za praktično izobraževanje v delovnem procesu. Iskanje novega razmerja med poklicno šolo in delodajalci je bilo in je še vedno pomemben element celotnega razvoja poklicnega izobraževanja. Ocenjujemo, da je ključni prispevek zbornic k nadaljnjemu razvoju poklicnega izobraževanja v tem, da imamo več kakor 7000 verificiranih učnih mest v podjetjih, za katerimi stojijo osveščeni in usposobljeni mentorji v podjetju.

Orientacija sedanje prenove poklicnega izobraževanja temelji na vseživljenjskosti izobraževanja. To načelo pa ima na področju poklicnega izobraževanja še poseben pomen, saj prenovljeni izobraževalni programi omogočajo posamezniku graditev poklicne kariere v skladu z njegovimi sposobnostmi in interesi in stalen strokovni razvoj.

V šolskem letu 2006/2007 se je pod okriljem Gospodarske zbornice Slovenije in Obrtne zbornice Slovenije končalo izobraževanje za 24 poklicev oziroma osme generacije vajencev. Pretežni del zaključnih izpitov so zbornice izvedle v učnih delavnicah v poklicnih šolah, nekaj pa tudi v podjetjih. Zaključni izpit je sestavljen iz teoretičnega in iz praktičnega dela. Praktični del zaključnega izpita pa je bil podrejen pripravi izdelka oziroma storitve z zagovorom.

Ocena Državne izpitne komisije za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji glede izvedbe praktičnega dela zaključnih izpitov v dualni organizaciji je dobra. Osma generacija vajencev je dokazala, da so tako delodajalci kakor šole izobraževanje in usposabljanje vajencev izvajali kakovostno in v skladu z izpitnim katalogom in s tem izpolnili poklicne cilje.

Državna izpitna komisija izreka pohvalo za opravljeno strokovno delo vsem udeleženiim v tem izobraževalnem procesu in seveda vsem socialnim partnerjem.

Ljubljana, januar 2008

Janez Dekleva,
predsednik Državne izpitne komisije za izvedbo praktičnega
dela zaključnega izpita v dualni organizaciji

KAZALO

I.	UVODNA OPREDELITEV ZAKLJUČNIH IZPITOV V POKLICNEM IZOBRAŽEVANJU	5
1.	Zakonske podlage za izvedbo zaključnega izpita	5
2.	Opredelitev zaključnih izpitov v poklicnem izobraževanju	6
II.	PREDSTAVITEV SPREMLJANJA ZAKLJUČNIH IZPITOV V ŠOLSKEM LETU 2006/2007	8
III.	USPEH IN OSIP VAJENCEV IN DIJAKOV V ŠOLSKEM LETU 2006/2007	9
1.	Uspeh vajencev in dijakov v zadnjem letniku poklicnega izobraževanja	9
2.	Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu v spomladanskem izpitnem roku	10
3.	Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu na spomladanskem in jesenskem izpitnem roku	11
4.	Uspeh pri posameznih izpitnih enotah zaključnega izpita v spomladanskem in v jesenskem izpitnem roku	12
4.1	Slovenščina	12
4.2	Strokovnoteoretični predmet	13
4.3	Predmet zaključnega izpita (izdelek oziroma storitev z zagovorom)	14
IV.	VAJENCI V POKLICNEM IZOBRAŽEVANJU	16
1.	Razpisana in zasedena učna mesta od šolskega leta 1997/1998 do 2006/2007	16
V.	SPREMLJANJE ZAKLJUČNIH IZPITOV V IZOBRAŽEVALNEM PROGRAMU AVTOSERVISER	20
1.	Metodologija spremljanja zaključnih izpitov je temeljila na treh pristopih k spremljanju	20
2.	Pregled izvedbenih novosti na podlagi neposrednega spremljanja izvedbe zaključnih izpitov ob protokolu	20
2.1	Metodologija	20
2.2	Ugotovitve	20
2.2.1	Prva izpitna enota: Slovenščina	20
2.2.2	Druga in tretja izpitna enota kot zaključno delo	21
2.3	Priporočila	21
3.	Pregled ugotovitev spremljanja, pridobljenih z vprašalniki	22
3.1	Metodologija	22
3.2	Ugotovitve po kazalnikih	23
3.2.1	Zadovoljstvo dijakov z vpisom v izobraževalni program Avtoserviser	23
3.2.2	Zaposlitvene namere dijakov in mentorjev	24
3.2.3	Ocena usposobljenosti dijakov za opravljanje dela v stroki	25
3.2.4	Sestava šolskih izpitnih komisij – ŠIK	26
3.2.5	Podpora (zunanjih) partnerjev	28
3.2.6	Vloga delodajalcev in sodelovanje s šolo	29
3.2.7	Ocena doseganja poklicnih kompetenc dijakov	30
3.2.8	Priprava na zaključne izpite	31
3.2.9	Izvedba zaključnih izpitov	37
3.2.10	Stališča članov šolskih izpitnih komisij o novem konceptu končevanja izobraževanja	40
4.	Analiza uspeha na zaključnih izpitih	42
VI.	EVALVACIJA IZPITNIH GRADIV PRI IZVEDBI NOVEGA KONCEPTA KONČEVANJA POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA	45
1.	Metodologija	45
2.	Splošne ugotovitve	46
3.	Priporočila	50
VII.	SKLEPI	55
1.	Sklepi spremljanja novega koncepta zaključnih izpitov	55
2.	Sklepi in predlogi državne komisije za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji	55
VIII.	VIRI	57
IX.	PRILOGE	58
1.	Člani državne izpitne komisije za praktični del zaključnega izpita v dualni organizaciji	58

I. UVODNA OPREDELITEV ZAKLJUČNIH IZPITOV V POKLICNEM IZOBRAŽEVANJU

1. Zakonske podlage za izvedbo zaključnega izpita

Zaključni izpiti v šolskem letu 2006/2007 so bili izvedeni na podlagi naslednjih zakonov, pravilnikov, odredb in drugih aktov:

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 98/05 – UPB in 129/06)
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 79/06)
- Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 35/01)
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 54/00)
- Pravilnik o zaključnih izpiti v nižjem in srednjem poklicnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 102/00, 50/01, 53/01)
- Pravilnik o šolskem koledarju za gimnazije, poklicne, srednje tehniške in druge strokovne šole (Uradni list RS, št. 17/97, 40/99 in 69/02)
- Pravilnik o šolski dokumentaciji v srednješolskem izobraževanju (Uradni list RS, št. 96/99 in 108/99)
- Izpitni red za opravljanje praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji (objavljen dne 2. 10. 2001)
- Izpitni red za opravljanje praktičnega dela zaključnega izpita v šolski organizaciji
- Odredbe o podaljšanju veljavnosti izobraževalnih programov za pridobitev srednje poklicne in srednje strokovne izobrazbe (Uradni list RS, št. 51/98, 67/00 in 23/02)
- Pravilnik o podaljšanju veljavnosti izobraževalnih programov za pridobitev srednje poklicne in srednje strokovne izobrazbe (Uradni list RS, št. 52/02)
- Odredbe o sprejetju izobraževalnih programov
- Javno veljavni izobraževalni programi za pridobitev srednje poklicne izobrazbe
- Šolski koledar 2006/07 in navodila o razporeditvi pouka in počitnic (Ministrstvo za šolstvo in šport, 2006)
- Okrožnice srednjim šolam
- Izpitni katalogi

2. Opredelitev zaključnih izpitov v poklicnem izobraževanju

Srednjo poklicno izobrazbo in ustrezen poklicni naziv si kandidati pridobijo po opravljenih obveznostih po javno veljavnem izobraževalnem programu srednjega poklicnega izobraževanja in po uspešno opravljenem zaključnem izpitu.

V šolskem letu 2006/2007 so se za prvi prenovljeni izobraževalni program avtoserviser (pripravljen na podlagi Izhodišč 2001) izvajali zaključni izpiti v skladu z novimi smernicami končevanja poklicnega izobraževanja. Izpostavimo lahko **dva glavna razloga, ki sta vodila v oblikovanje novega koncepta zaključnega izpita** (glej tudi Zaključni izpiti v novih programih ..., 2007):

- identificiran neuspeh dijakov na zaključnih izpilih kljub poprej uspešno končanemu šolanju,
- konceptualne spremembe novih izobraževalnih programov (glej Izhodišča ..., 2001), ki imajo za posledico, da zahtevajo konceptualno drugačen zaključni izpit.

Poleg omenjenega bi lahko našli še nove evropske smernice za področje poklicnega izobraževanja, večanje avtonomne vloge šol in učiteljev idr. Glavno vodilo pri oblikovanju novega koncepta zaključnega izpita je bilo upoštevanje temeljnega načela sodobnih strokovnih spoznanj, da je za ustrezno poklicno usposobljenost treba v **večji meri povezati teoretična in praktična spoznanja posameznih strok**. Namesto tradicionalne delitve izpitov na slovenščino, temeljni strokovnoteoretični predmet in izdelek ali storitev z zagovorom je predlagana nova koncepcija končevanja šolanja:

- **pisni in ustni izpit iz slovenščine**¹ (italijanščine ali madžarščine na narodno mešanem območju),
- **zaključno delo** kot izdelek oziroma storitev z zagovorom.

Zaključno delo obsega v skladu z izpitnim katalogom izpitne cilje, izpeljavo izpita, poklicne kompetence in ocenjevanje (področje in merila ocenjevanja).

Zaključno delo se opravlja **po projektni metodi dela**, s katero dijaki izkažejo doseganje ciljev s področja **načrtovanja, izvedbe** (izdelave izdelka oziroma opravljene storitve), **vodenja dokumentacije in strokovnega zagovora**. Obsega lahko največ 50 ur dijakovega dela oziroma 2 kreditni točki in se lahko izvaja tako **skupinsko** kakor **individualno**. Če poteka zaključni izpit skupinsko, mora biti vsem dijakom v skupini zagotovljeno, da opravijo tiste naloge, ki jih je mogoče individualno oceniti (glej tudi Zaključni izpiti v novih programih ..., 2007).

Priprave na zaključni izpit se lahko izvajajo že med poukom v sklepnem letniku. Posamezna faza zaključnega dela se lahko izvaja tudi pred izpitno komisijo.

Strokovni zagovor se opravi pred šolsko izpitno komisijo in traja največ 30 minut. Sestavljen je iz dveh delov, iz **predstavitve zaključnega dela** (približno 10 minut) in iz **odgovorov na vprašanja, povezana z zaključnim delom** (ne več kakor 20 minut). Predlog ocene za prvi del zaključnega dela pripravi mentor, oceno zagovora predlaga izpraševalec, komisija pa določi končno oceno izpita.

K izpitu lahko pristopijo tisti dijaki, ki so predtem uspešno opravili vse obveznosti izobraževalnega programa v vseh letnikih. Priprave in praktični del izpita se lahko izvajajo tudi v delovnem procesu oziroma na objektu, če se dijak in delodajalec tako odločita. Zagovor izpita pa mora biti na šoli.

¹ V nadaljevanju pišemo prva izpitna enota – slovenščina in ne omenjamo posebej, da je na narodno dvojezičnem območju to madžarščina ali italijanščina.

Pisci novega koncepta končevanja šolanja v srednjem poklicnem izobraževanju predlagajo, naj bodo teme sklepnega dela, ki jih razpiše šola, čimbolj povezane z lokalnim delovnim okoljem. Predlagajo tudi:

- Izvedbo zaključnih izpitov naj vodi, koordinira in spremlja Državna komisija za zaključni izpit (glej Zaključni izpiti v novih programih ..., 2007).
- Za prvo izpitno enoto bo imenovana Državna predmetna komisija (za slovenščino, madžarščino oziroma italijanščino), ki bo pripravljala enotne izpitne pole za pisni del izpita, navodila za ocenjevanje, spremljala bo in analizirala izvedbo izpita in predlagala izboljšave ter v skladu s svojimi pooblastili sodelovala pri strokovni pripravi učiteljev (prav tam).
- Pri združeni drugi in tretji izpitni enoti bodo pomembno vlogo odigrali Center RS za poklicno izobraževanje in pristojni socialni partnerji (zbornice), ki bodo obravnavali strokovna vprašanja v zvezi s sklepnim delom in predlagali Državni komisiji različne strokovne rešitve, imenovali organe za izvedbo drugega predmeta, skrbeli za strokovno pripravo učiteljev in opravljali še druge naloge v skladu z zakonom in s pravilniki.
- Glede na večanje avtonomije šol bi bilo smiselno, na nacionalni ravni opredeliti minimalne standarde znanja za zaključne izpite.

Kljub povzetim predlogom, ki nakazujejo delno eksternost zaključnih izpitov v prihodnosti, **ocenjevanje še dalje poteka interno** in ga izvajajo učitelji na šoli.

Največje število doseženih točk za vsako izpitno enoto je 5, točke pa pomenijo oceno. Doseženi uspeh pri zaključnem izpitu se izrazi v točkah kot seštevek ocen pri obeh izpiti (skupaj največ 10 točk). Dijak opravi zaključni izpit, če na izpitu doseže vsaj 4 točke (pri vsakem izpitu najmanj po dve). Če dijak doseže vse možne točke, prejme spričevalo o opravljenem zaključnem izpitu s pohvalo.

Za vse preostale izobraževalne programe je končevanje šolanja potekalo v skladu s Pravilnikom o zaključnih izpiti v nižjem in srednjem poklicnem izobraževanju. Zaključni izpit obsega tri izpitne enote:

- pisni in ustni izpit iz slovenščine (madžarščine oziroma italijanščine),
- ustni ali pisni in ustni izpit iz strokovnoteoretičnega predmeta,
- izdelek oziroma storitev z zagovorom.

Izobraževalni programi srednjega poklicnega izobraževanja se izvajajo v šolski in v dualni organizaciji. Dijaki v šolski organizaciji poklicnega izobraževanja opravljajo zaključni izpit v celoti v šoli. Za programe z dualno organizacijo izobraževanja šola izvede teoretični del, pristojna zbornica pa praktični del (izdelek oziroma storitev z zagovorom) zaključnega izpita. Državna izpitna komisija za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji vodi in koordinira praktični del zaključnega izpita, kjer kandidati izkazujejo svoje poklicne zmožnosti. Izpit poteka pred izpitnim odborom, v katerem sodelujejo poleg učiteljev tudi predstavniki zbornic in sindikatov.

II. PREDSTAVITEV SPREMLJANJA ZAKLJUČNIH IZPITOV V ŠOLSLEM LETU 2006/2007

Glede na to, da se je v šolskem letu 2006/2007 poskusno izvajala nova koncepcija končevanja šolanja v programu avtoserviser, smo njenemu spremljanju namenili največ pozornosti. V skladu s funkcijo Državne izpitne komisije za izvedbo praktičnega dela zaključnih izpitov v dualni organizaciji pa to poročilo vključuje tudi informacije o uspehu vajencev na zaključnih izpitih.

Poročilo je rezultat sodelovanja Državne izpitne komisije za izvedbo praktičnega dela zaključnih izpitov v dualni organizaciji z delovno skupino za spremljanje poskusnega izvajanja izobraževalnega programa avtoserviser. V skladu s tem je poročilo sestavljeno iz naslednjih vsebinsko zaokroženih sklopov:

I. SKLOP: Uspeh vajencev in dijakov, ki so v šolskem letu 2006/2007 končevali poklicno izobraževanje.

II. SKLOP: Vloga vajencev v poklicnem izobraževanju.

III. SKLOP: Poročilo o spremljanju zaključnih izpitov v programu Avtoserviser.

IV. SKLOP: Evalvacija izpitnih gradiv pri izvedbi novega koncepta končevanja šolanja.

Letošnje poročilo o spremljanju zaključnih izpitov je torej sestavljeno iz štirih vsebinsko zaokroženih sklopov, zato je v vsakem sklopu posebej opredeljena metodologija spremljanja, predstavljene so ugotovitve, sklepi spremljanja posameznega sklopa in ponekod tudi predlogi za nadaljnje delo. Poročilo se končuje s sklepi in predlogi Državne izpitne komisije za izvedbo praktičnega dela zaključnih izpitov v dualni organizaciji.

III. USPEH IN OSIP VAJENCEV IN DIJAKOV V ŠOLSLEM LETU 2006/2007

Center RS za poklicno izobraževanje je v sodelovanju z Državnim izpitnim centrom izvedel projekt »Spremljanje zaključnih izpitov«. Prek spletne aplikacije je pozval vse šole, ki so v šolskem letu 2006/2007 izvajale izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja, da so posredovale podatke o številu vpisanih vajencev in dijakov v sklepnih letnikih poklicnega izobraževanja in podatke o uspešnosti vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu. Zelene podatke nam je posredovalo 85 % šol, zato v nadaljevanju prikazujemo podatke o uspešnosti vajencev in dijakov pri končevanju izobraževanja glede na vzorec, ki je dovolj velik, da lahko naše ugotovitve posplošimo na vse šole.²

1. Uspeh vajencev in dijakov v zadnjem letniku poklicnega izobraževanja

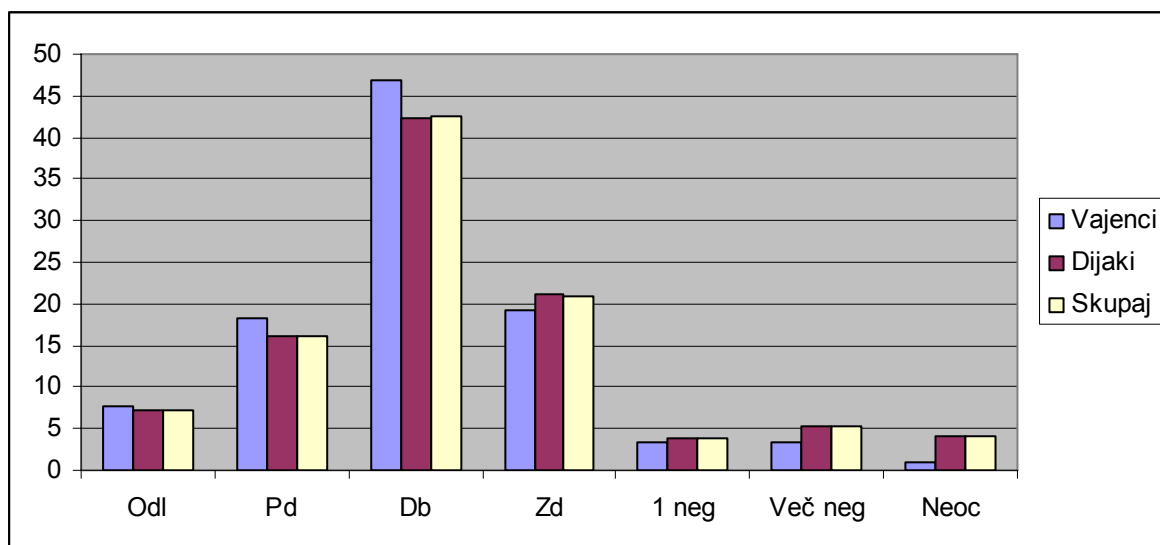
Podatki spremljanja kažejo, da je bilo v zadnji letnik poklicnega izobraževanja vpisanih 4827 dijakov in 256 vajencev. Konec šolskega leta je bilo v poklicno izobraževanje vpisanih 4664 dijakov in 207 vajencev. Njihov uspeh ob koncu 3. letnika je prikazan v tabeli in v grafu spodaj.

Tabela 1: Uspeh vajencev in dijakov v zadnjem letniku poklicnega izobraževanja

USPEH V ZADNJEM LETNIKU POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA	VAJENCI		DIJAKI		SKUPAJ	
	f	f %	f	f %	F	f %
Odlično	16	7,73	333	7,14	349	7,16
Prav dobro	38	18,36	747	16,02	785	16,12
Dobro	97	46,86	1974	42,32	2071	42,52
Zadostno	40	19,32	984	21,10	1024	21,02
SKUPAJ POZITIVNI	191	92,27	4038	86,58	4229	86,82
1 negativna	7	3,38	181	3,88	188	3,86
Več negativnih	7	3,38	251	5,38	258	5,30
Neocenjeni	2	0,97	194	4,16	196	4,02
SKUPAJ	207	100,00	4664	100,00	4871	100,00

² Glede na podatke Ministrstva za šolstvo in šport je bilo v 3. letnik poklicnega izobraževanja v šolskem letu 2006/2007 vpisanih 5174 dijakov in 261 vajencev.

Graf 1: Uspeh vajencev in dijakov v zadnjem letniku poklicnega izobraževanja (v %)

Od 207 vajencev, ki so bili vpisani v 3. letnik poklicnega izobraževanja v dualni organizaciji, jih je 191 ali 92,27 % uspešno končalo zadnji letnik (osip je 7,73 %).

Od 4664 dijakov, ki so bili vključeni v 3. letnik poklicnega izobraževanja v šolski organizaciji, je uspešno končalo letnik 4038 dijakov ali 86,58 % (osip je 13,42 %).

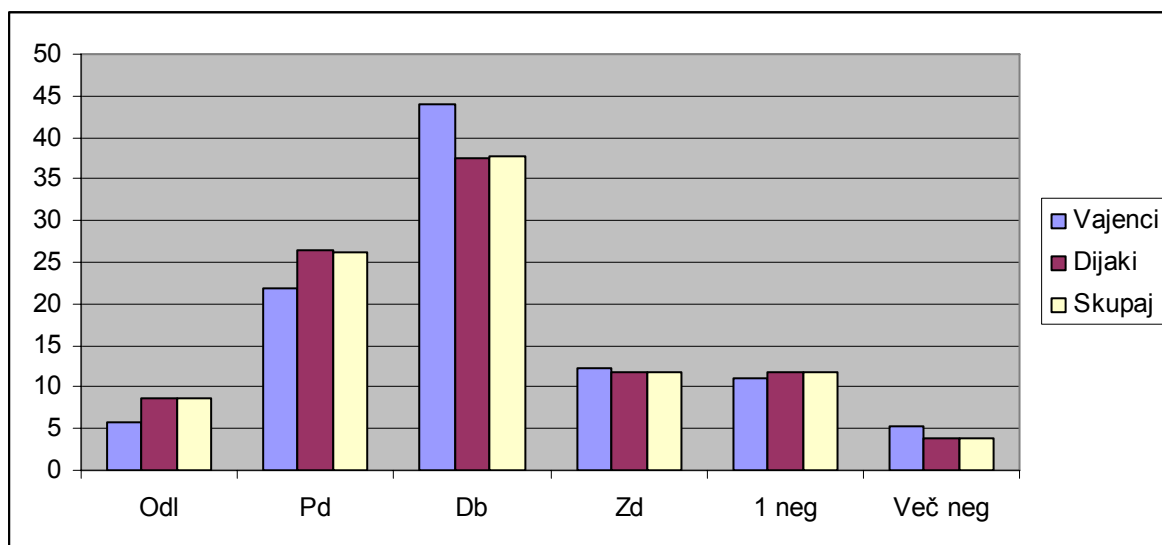
Skupaj je tako od 4871 dijakov uspešno končalo 3. letnik poklicnega izobraževanja 4229 (86,82 %) dijakov (skupni osip je 13,18 %).

2. Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu v spomladanskem izpitnem roku

Tabela 2: Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu – spomladanski izpitni rok

USPEH PRI ZI – SPOMLADANSKI ROK	VAJENCI		DIJAKI		SKUPAJ	
	f	f %	f	f %	F	f %
Odlično	10	5,78	321	8,72	331	8,59
Prav dobro	38	21,97	975	26,48	1013	26,28
Dobro	76	43,93	1379	37,45	1455	37,74
Zadostno	21	12,14	434	11,79	455	11,80
SKUPAJ POZITIVNI	145	83,82	3109	84,44	3254	84,41
1 negativna	19	10,98	434	11,79	453	11,75
Več negativnih	9	5,20	139	3,78	148	3,84
SKUPAJ	173	100,00	3682	100,00	3855	100,00

Graf 2: Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu – spomladanski izpitni rok (v %)

Od 173 vajencev, ki so se udeležili spomladanskega izpitnega roka zaključnega izpita, je zaključni izpit opravilo 145 vajencev ali 83,82 % (osip 16,18 %). Povprečna ocena je bila 3,47.

Od 3682 dijakov, ki so se udeležili spomladanskega izpitnega roka zaključnega izpita, je zaključni izpit uspešno opravilo 3109 dijakov ali 84,44 % (osip je 15,56 %). Povprečna ocena je bila 3,53.

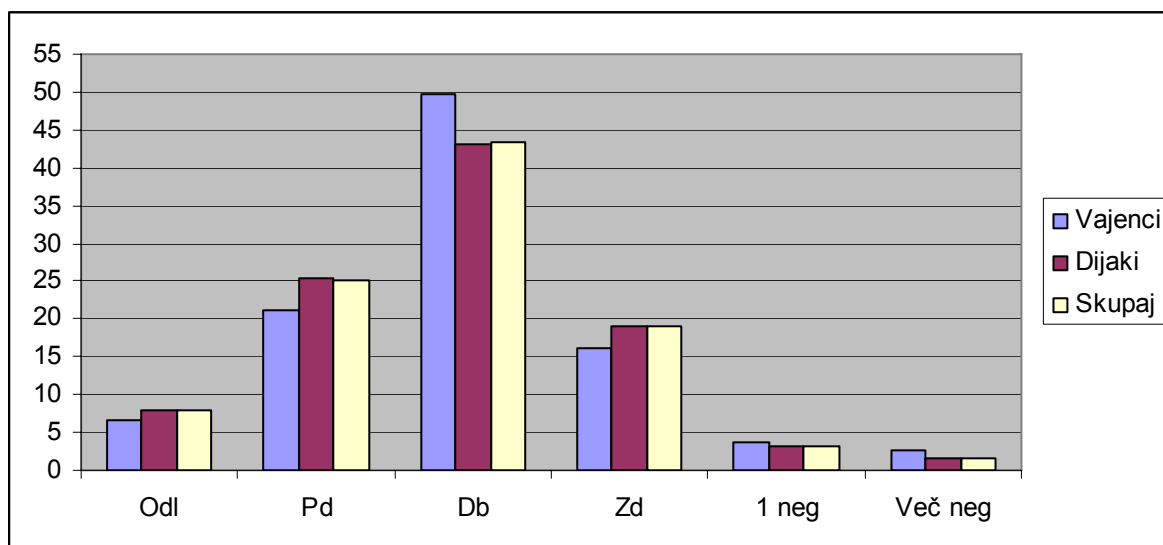
3. Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu na spomladanskem in jesenskem izpitnem roku

Skupaj je bilo na spomladanski in na jesenski izpitni rok zaključnega izpita prijavljenih 185 vajencev in 4104 dijakov, njihov uspeh je prikazan v tabeli in v grafu spodaj.

Tabela 3: Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu – spomladanski in jesenski izpitni rok

USPEH PRI ZI – SPOMLADANSKI IN JESENSKI IZPITNI ROK	VAJENCI		DIJAKI		SKUPAJ	
	f	f %	f	f %	f	f %
Odlično	12	6,49	324	8,04	336	7,97
Prav dobro	39	21,08	1023	25,38	1062	25,20
Dobro	92	49,73	1732	42,98	1824	43,27
Zadostno	30	16,22	769	19,08	799	18,96
SKUPAJ POZITIVNI	173	93,51	3848	95,48	4021	95,40
1 negativna	7	3,78	123	3,05	130	3,08
Več negativnih	5	2,70	59	1,46	64	1,52
SKUPAJ	185	100,00	4030	100,00	4215	100,00

Graf 3: Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu – spomladanski in jesenski izpitni rok (v %)

Od 185 vajencev, ki so bili udeleženi na obeh rokih zaključnega izpita (100 % prijavljenih), je 173 vajencev ali 93,51 % opravilo zaključni izpit v spomladanskem in v jesenskem izpitnem roku (osip 6,49 %). Povprečna ocena je bila 3,38.

Od 4104 dijakov, ki so bili prijavljeni na oba roka zaključnega izpita, se jih je izpita udeležilo le 4030 oziroma 98,20 %. Od skupaj 4030 udeleženi dijakov pa je zaključni izpit uspešno opravilo 3848 dijakov ali 95,48 % (osip 4,52 %), s povprečno oceno 3,39.

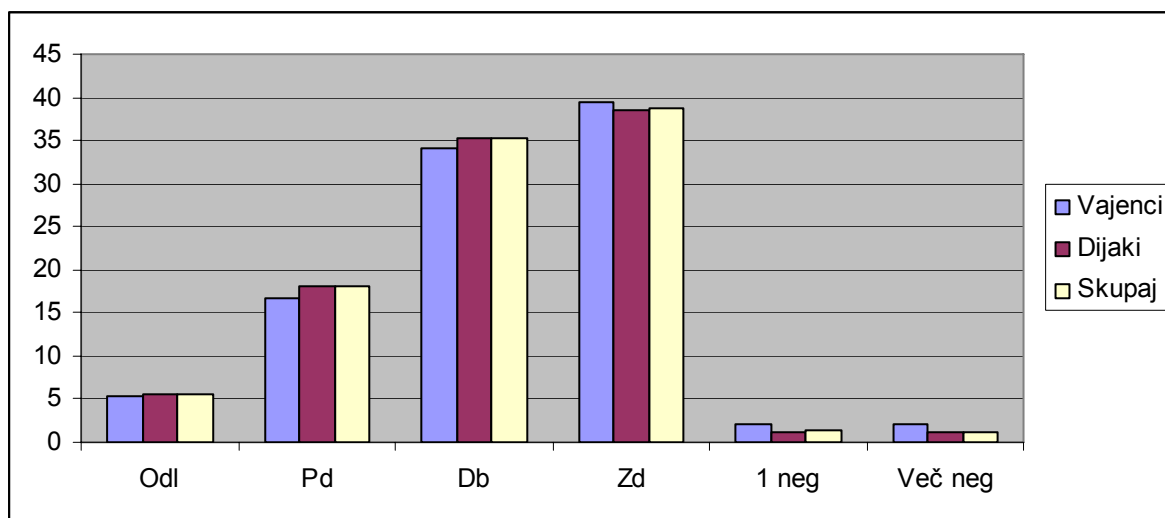
4. Uspeh pri posameznih izpitnih enotah zaključnega izpita v spomladanskem in v jesenskem izpitnem roku

4.1 Slovenščina

Tabela 4: Uspeh pri slovenščini na zaključnem izpitu – spomladanski in jesenski izpitni rok

USPEH PRI SLOVENŠČINI NA ZI – SPOMLADANSKI IN JESENSKI IZPITNI ROK	VAJENCI		DIJAKI		SKUPAJ	
	f	f %	f	f %	f	f %
Odljučno	10	5,41	227	5,53	237	5,54
Prav dobro	31	16,76	739	18,01	770	17,99
Dobro	63	34,05	1446	35,23	1509	35,27
Zadostno	73	39,46	1581	38,52	1654	38,65
SKUPAJ POZITIVNI	177	95,68	3993	97,30	4170	97,45
1 negativna	4	2,16	51	1,24	55	1,29
Več negativnih	4	2,16	50	1,22	54	1,26
SKUPAJ	185	100,00	4094	100,00	4279	100,00

Graf 4: Uspeh pri slovenščini na zaključnem izpitu – spomladanski in jesenski izpitni rok (v %)

Od 185 vajencev, ki so pristopili k zaključnemu izpitu pri predmetu slovenščina v spomladanskem ali jesenskem izpitnem roku, je zaključni izpit opravilo 177 vajencev oziroma 95,68 %. Njihova povprečna ocena pri predmetu je bila 2,99.

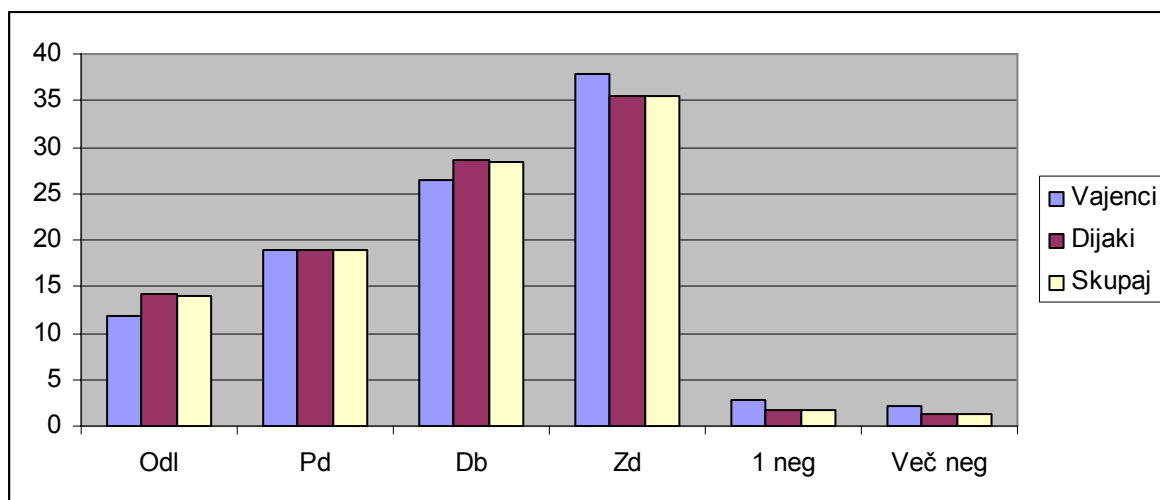
Od 4094 dijakov, ki so k zaključnemu izpitu pri predmetu slovenščina pristopili v spomladanskem ali jesenskem izpitnem roku, je zaključni izpit opravilo 3993 dijakov oziroma 97,30 %. Njihova povprečna ocena pri slovenščini je bila 2,89.

4.2 Strokovnoteoretični predmet

Tabela 5: Uspeh pri strokovnoteoretičnem predmetu na zaključnem izpitu – spomladanski in jesenski izpitni rok

USPEH PRI STROKOVNO- TEORETIČNEM PREDMETU NA ZI – OBA IZPITNA ROKA	VAJENCI		DIJAKI		SKUPAJ	
	f	f %	f	f %	f	f %
Odlično	22	11,89	589	14,11	611	14,02
Prav dobro	35	18,92	788	18,88	823	18,88
Dobro	49	26,49	1193	28,58	1242	28,49
Zadostno	70	37,84	1480	35,46	1550	35,56
SKUPAJ POZITIVNI	176	95,14	4050	97,03	4226	96,95
1 negativna	5	2,70	69	1,65	74	1,70
Več negativnih	4	2,16	55	1,32	59	1,35
SKUPAJ	185	100,00	4174	100,00	4359	100,00

Graf 5: Uspeh pri strokovnoteoretičnem predmetu na zaključnem izpitu – spomladanski in jesenski izpitni rok (v %)

Od 185 vajencev, ki so v spomladanskem ali jesenskem izpitnem roku pristopili k zaključnemu izpitu pri strokovnem predmetu, je zaključni izpit pri tem predmetu opravilo 176 vajencev oziroma 95,14 %. Njihova povprečna ocena pri predmetu je bila 3,16.

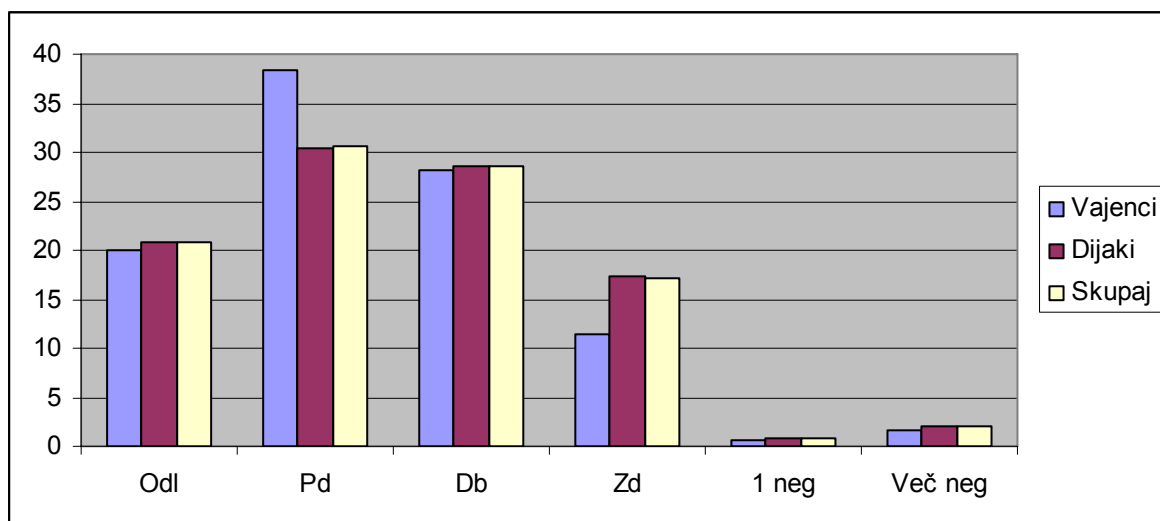
Od 4174 dijakov, ki so v spomladanskem ali jesenskem izpitnem roku pristopili k zaključnemu izpitu pri strokovnem predmetu, je izpit opravilo 4050 dijakov oziroma 97,03 %. Njihova povprečna ocena pri strokovnem predmetu je bila 3,21.

4.3 Predmet zaključnega izpita (izdelek oziroma storitev z zagovorom)

Tabela 6: Uspeh pri tretjem predmetu zaključnega izpita – spomladanski in jesenski izpitni rok

USPEH PRI ZI – PRAKTIČNI DEL, SPOMLADANSKI IN JESENSKI IZPITNI ROK	VAJENCI		DIJAKI		SKUPAJ	
	f	f %	f	f %	f	f %
Odlično	37	20,00	852	20,79	889	20,75
Prav dobro	71	38,38	1243	30,32	1314	30,67
Dobro	52	28,11	1170	28,54	1222	28,52
Zadostno	21	11,35	713	17,39	734	17,13
SKUPAJ POZITIVNI	181	97,84	3978	97,05	4159	97,08
1 negativna	1	0,54	37	0,90	38	0,89
Več negativnih	3	1,62	84	2,05	87	2,03
SKUPAJ	185	100,00	4099	100,00	4284	100,00

Graf 6: Uspeh pri tretjem predmetu zaključnega izpita – spomladanski in jesenski izpitni rok (v %)

Od 185 vajencev, ki so v spomladanskem ali jesenskem izpitnem roku pristopili k tretjemu predmetu zaključnega izpita (izdelek oziroma storitev z zagovorom), je ta del zaključnega izpita opravilo 181 vajencev oziroma 97,84 %, njihova povprečna ocena pa je bila 3,76.

Od 4099 dijakov, ki so v spomladanskem ali jesenskem izpitnem roku pristopili k tretjemu predmetu zaključnega izpita (izdelek oziroma storitev z zagovorom), je ta del zaključnega izpita opravilo 3978 dijakov oziroma 97,05 %, s povprečno oceno 3,68.

Ugotavljamo, da so bili v šolskem letu 2006/2007 pri končevanju 3. letnika poklicnega izobraževanja vajenci in dijaki uspešni v približno 95 odstotkih (vajenci 93,5 %, dijaki 95,5 %). Uspešnost vajencev in dijakov je nekoliko višja kakor preteklo šolsko leto, ko je bila uspešnost okoli 93 odstotkov (vajenci 93,2 % in dijaki 93,5 %).

IV. VAJENCI V POKLICNEM IZOBRAŽEVANJU

1. Razpisana in zasedena učna mesta od šolskega leta 1997/1998 do 2006/2007

Tabela 7: Skupno število razpisanih učnih mest in zasedenost na podlagi sklenjenih učnih pogodb od šolskega leta 1997/1998 do šolskega leta 2006/2007 (v 1. letniku poklicnega izobraževanja)

Šolsko leto	Razpis			Vpis v izobr. programe	
	OZS	GZS	Skupaj	Skupaj	
	Št.			Št.	%
1997/1998	1706	703	2409	694	28,8
1998/1999	1542	593	2135	913	42,7
1999/2000	1567	426	1931	1058	54,8
2000/2001	1656	986	2642	1075	40,7
2001/2002	1404	784	2188	854	39,0
2002/2003	1491	636	2127	812	38,2
2003/2004	1555	848	2403	853	35,5
2004/2005	1354	1080	2434	561	23
2005/2006	1267	871	2138	510	23,9
2006/2007	1162	826	1988	337	16,9

Primerjava razpisanih učnih mest po letih kaže, da je bilo največ učnih mest (2642 učnih mest) razpisanih v šolskem letu 2000/2001. Število razpisanih učnih mest se je nato zmanjševalo. Iz gornje tabele je razvidno, da se je zmanjševala tudi zasedenost učnih mest, ki jo lahko povezujemo z manjšim zanimanjem otrok za poklicno izobraževanje in z manjšim številom otrok v generaciji na splošno. **V šolskem letu 2006/2007 sta zbornici razpisali 1988 učnih mest, od tega so delodajalci in vajenci sklenili 337 učnih pogodb. V šolskem letu 2006/2007 je bila zasedenost učnih mest 16,9 %.** Razlog za zmanjševanje obsega vpisa oziroma zmanjšanje sklenjenih učnih pogodb je poleg dejstev, da se sistem izobraževanja v dualni organizaciji izteka, tudi sprejetje novega Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju in kot posledica tega različne in ne poenotene interpretacije socialnih partnerjev o času praktičnega usposabljanja z delom.

Vpis v 1. letnik izobraževalnih programov v dualni organizaciji

V tabeli spodaj so prikazani podatki o vpisu v 1. letnik izobraževalnih programov, ki so se izvajali v dualni organizaciji poklicnega izobraževanja od šolskega leta 1997/1998 do šolskega leta 2006/2007.

Tabela 8: Vpis v 1. letnik izobraževalnih programov dualne organizacije od šolskega leta 1997/1998 do šolskega leta 2006/2007

Program	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
Avtokaroserist (do)	-	-	-	-	-	-	-	-	16	8
Avtoklepar (do)	66	46	39	31	25	31	-	-	13	8
Avtoklepar (M-str)	-	-	-	-	-	-	32	20	-	-
Avtoličar (do)	-	-	-	-	-	12	-	-	10	2
Avtoličar (M-str)	-	-	-	-	-	-	20	10	-	-
Avtomehanik (ds)	330	255	241	210	206	177	-	-	80	60
Avtomehanik (M-str)	-	-	-	-	-	-	169	89	-	-
Avtoserviser (do)	-	-	-	-	-	-	-	54	46	42
Cvetličar (do)	-	29	20	14	14	7	11	2	-	-
Elektrikar energetik (do)	-	-	-	-	14	16	0	4	7	1
Finomehanik (do)	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Finomehanik (M-str)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Frizer (do)	-	184	156	144	101	71	72	58	34	14
Inštalater strojnih inštalacij (do)	-	17	12	22	16	35	-	-	-	-
Inštalater strojnih inštalacij (m-str)	-	-	-	-	-	-	28	22	27	12
Izvajalec suhomontažne gradnje (M-gradb)	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Kamnosek (M-gradb)	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1
Klepar – krovec (do)	-	8	4	7	5	5	-	-	5	-
Klepar – krovec (M-str)	-	-	-	-	-	-	4	4	-	1
Konstruktivski mehanik (M-str)	-	-	-	-	-	-	2	2	1	-
Kuhar (do)	-	35	100	101	74	115	81	45	44	37
Mesar (do)	20	11	20	-	8	-	36	30	28	25
Mehatronik (do)	-	-	-	-	-	-	-	2	3	-
Mizar (do)	245	225	238	167	169	154	111	88	98	73
Natakar (do)	-	16	48	46	58	50	51	10	5	1
Oblikovalec kovin (M-str)	-	-	-	-	-	-	6	7	4	1
Orodjar (do)	-	-	-	-	18	21	-	-	-	6
Orodjar (M-str)	-	-	-	-	-	-	29	15	14	-
Pečar – keramik (do)	-	-	-	-	6	8	21	16	13	9
Pek (do)	-	-	11	20	17	10	12	11	8	4
Prodajalec (do)	-	-	-	166	48	16	8	11	11	-
Slaščičar – konditor (do)	-	-	20	8	9	7	11	11	16	15
Slikopleskar (do)	-	-	11	20	10	13	31	16	8	6
Strojni mehanik (do)	-	-	-	5	-	-	-	-	2	-
Strojni mehanik (M-str)	-	-	-	-	-	-	4	4	-	4
Strojnik gradbene mehanizacije (do)	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Šivilja – krojač (do)	-	-	29	19	17	17	15	-	-	-
Tapetnik (do)	-	-	7	3	-	-	4	2	4	1
Tesar (do)	9	18	23	25	7	14	26	4	5	3
Vrtnar (do)	-	-	4	4	-	-	-	-	-	-
Zidar (do)	24	69	75	60	26	29	54	9	7	3
Zlatar (do)	-	-	-	-	6	4	-	-	-	-
Zlatar (M-str)	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-
Skupaj	694	913	1058	1075	854	812	853	561	510	337

Legenda:

(do) – program v dualni organizaciji poklicnega izobraževanja

(M-str) – model skupnega izvajanja izobraževalnih programov v strojništvu

(M-gradb) – model skupnega izvajanja izobraževalnih programov v gradbeništvu

V šolskem letu 2006/2007 je izobraževanje v srednjem poklicnem izobraževanju uspešno opravila že 8. generacija vajencev, ki so se izobraževali za 24 nazivov poklicne izobrazbe v dualni organizaciji. Kljub začetniškim težavam v šolskem letu 1999/2000, ko je zaključne izpite opravila prva generacija, se je sistem izvajanja zaključnih izpitov nadgrajeval iz leta v leto. Spoznanje, da je za dobro izvedbo zaključnih izpitov zelo pomembno dobro sodelovanje vseh socialnih partnerjev, je bilo odločilnega pomena.

V letu 2007 so bili razpisani trije izpitni roki. Priprave na zaključni izpit, na praktični del in na zagovor praktičnega dela zaključnega izpita so potekale v obratovalnicah, na objektih in v učnih delavnicah srednjih poklicnih šol. Pri izvedbi je sodelovalo več kakor 25 izpitnih odborov, v katerih so kot člani sodelovali predstavniki pristojnih zbornic in predstavniki srednjih poklicnih šol. Skupaj je v izpitnih odborih sodelovalo prek 100 članov zbornic in predstavnikov šol.

Dejavnosti zbornic v šolskem letu 2006/2007:

- priprava koledarja opravljanja praktičnega dela zaključnih izpitov v zimskem, v spomladanskem in v jesenskem izpitnem roku glede na šolski koledar 2006/2007,
- priprava razpisa za izvedbo praktičnega dela zaključnih izpitov v zimskem, v spomladanskem in v jesenskem izpitnem roku glede na šolski koledar 2006/2007,
- izobraževanje in dodatno informiranje članov izpitnih odborov,
- dopolnitev izpitnih nalog in izpitne dokumentacije,
- obveščanje članov izpitnih odborov, vajencev, srednjih poklicnih in strokovnih šol in delodajalcev o kraju, času in načinu izvedbe praktičnega dela zaključnega izpita,
- svetovanje in informiranje vajencev in njihovih staršev o izvedbi praktičnega dela zaključnih izpitov,
- usklajevanje, informiranje in koordinacija med Obrtno zbornico Slovenije in območnimi obrtnimi zbornicami ter Gospodarsko zbornico Slovenije, Ministrstvom za šolstvo in šport, Centrom RS za poklicno izobraževanje in srednjimi poklicnimi šolami,
- logistika spričeval,
- pregledi, analiza in statistika izvedbe praktičnega dela zaključnih izpitov.

Poleg tega je bilo opravljenih veliko aktivnosti, katerih cilj je bil čim boljša izvedba zaključnih izpitov za kandidate, ki so se izobraževali v dualni organizaciji srednjega poklicnega izobraževanja.

Sklep

Utrdilo se je splošno spoznanje, da je prepletanje poklicnega in strokovnega izobraževanja s praktičnim usposabljanjem z delom ključnega pomena za konkurenčnost posameznika na trgu dela. To usmeritev podpirajo tako Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja iz leta 2001 kakor tudi prenovljeni Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju iz leta 2006.

Glede na to, da se izvajanje programov dualne organizacije poklicnega izobraževanja ukinja in da so nekatere strokovne in izvedbene rešitve dualne organizacije upoštevane v novih in prenovljenih izobraževalnih programih poklicnega in strokovnega izobraževanja, je treba poudariti prispevek dualne organizacije k razvoju poklicnega in strokovnega izobraževanja. V slabem desetletju je dualna organizacija poklicnega izobraževanja bistveno prispevala k temu, da je v Sloveniji verificiranih prek 8000 učnih mest, da se je v tem času usposobilo večje število mentorjev za praktično izobraževanje v delovnem procesu, in kar je bistveno: utrdilo se je splošno prepričanje, da ne moremo govoriti o kakovosti poklicnega in strokovnega izobraževanja brez sodelovanja šolske in delovne sfere.

V prihodnje je treba to zavest utrjevati in kakovost poklicnega in strokovnega izobraževanja zagotavljati ob upoštevanju vseh pozitivnih rešitev, ki so se pokazale v dualni organizaciji poklicnega izobraževanja, in ob odpravljanju zaznanih pomanjkljivosti. Predvsem pa je treba vzpodbujati šole, da se aktivno povežejo z lokalnim delovnim okoljem, delodajalce pa, da vzajemno sodelujejo s poklicnimi in s strokovnimi šolami.

V. SPREMLJANJE ZAKLJUČNIH IZPITOV V IZOBRAŽEVALNEM PROGRAMU AVTOSERVISER

1. Metodologija spremljanja zaključnih izpitov je temeljila na treh pristopih k spremljanju:

- neposredno spremljanje izvedbe zaključnega izpita ob protokolu;
- vprašalniki za dijake, člane izpitnih komisij in mentorje dijakov na PUD,
- analiza gradiv za zaključne izpite, ki nastajajo na šolah (gradivo je objavljeno na spletni strani <http://www.cpi.si> in <http://www.ric.si>).

2. Pregled izvedbenih novosti na podlagi neposrednega spremljanja izvedbe zaključnih izpitov ob protokolu

2.1 Metodologija

Neposredno spremljanje izvedbe zaključnih izpitov je potekalo na podlagi protokola, ki je bil namenjen sprotnemu zapisu po naslednjih kazalcih:

- splošni podatki: o opazovalcu, času, kraju izvedbe izpita idr.;
- skladnost poteka zaključnega izpita s pravilnikom o izpitnem redu;
- posebnosti izvedbe druge in tretje izpitne enote;
- vsebinska presoja postavljenih vprašanj;
- mnenja članov šolskih izpitnih komisij o doseganju ciljev iz izpitnega kataloga za drugo in tretjo izpitno enoto;
- uporaba (dijaki) integriranih ključnih kvalifikacij;
- navzočnost elementov projektnega dela;
- način ocenjevanja.

Na podlagi sprotnega zapisa sta nastali analiza in interpretacija zbranih podatkov, ki ju povzemamo spodaj. Glavni poudarki iz neposrednega spremljanja so smiselno vključeni v celotno poročilo.

2.2 Ugotovitve

2.2.1 Prva izpitna enota: Slovenščina

Zaključni izpit iz slovenščine je sestavljen iz **pisnega** (razčlemba prebranega/poslušanega neumetnostnega besedila, pisanje neumetnostnega besedila) in iz **ustnega dela** (zagovor pisnega dela, razumevanje prebranega odlomka književnega besedila, utemeljevanje, doživljanje in vrednotenje književnega besedila domačega branja, utemeljevanje, upoštevanje kulture dialoga).

Izpeljava izpita iz slovenščine na eni od pilotnih šol kaže na nove izvedbene rešitve. **Ustni del izpita je na podlagi opisnikov za ocenjevanje na zaključnih izpitih** (opredeljena področja spremljanja: jezik in slog ter komunikativnost) **potekal kot spremljanje zagovorov zaključnega dela (to je zagovor izdelka oziroma storitve).**

S tem se postavlja **vprašanje meja splošne deregulacije izvedbe zaključnega izpita**. S široko opredelitvijo načina izvedbe zaključnega izpita v pravilniku o zaključnih izpitih in izpitnem katalogu, ki pomeni smernice za izvedbo, bi lahko učitelji in šole glede na raznolikost in značilnosti lokalnega okolja sami določali izvedbo izpita. Ob takšni **deregulaciji in avtonomiji** pri izvedbi zaključnega izpita iz slovenščine bi bilo **na nacionalni ravni** poleg ciljev iz izpitnega kataloga **nujno treba opredeliti minimalne/temeljne standarde znanja** (na ravni uporabe splošnih/poklicnih kompetenc).

2.2.2 Druga in tretja izpitna enota kot zaključno delo³

Vse štiri pilotne šole so izvedle zaključni izpit za drugo in tretjo izpitno enoto **združeno v obliki zaključnega dela**. Izvajalci so se držali smernic oziroma dogovora, da ocenjujejo:

- pri drugi izpitni enoti **načrtovanje in vodenje dokumentacije, z delom strokovnega zagovora,**
- pri tretji izpitni enoti **izvedbo storitve in predstavitev** zaključnega dela v sklopu zagovora.

Zagovori izdelkov oziroma storitev so bili organizirani po opravljenem praktičnem delu pred šolsko izpitno komisijo.

Razlike med šolami so se pokazale pri **skupinski oziroma individualni izvedbi posameznih faz zaključnega dela**. Pri individualnih zaključnih nalogah so kandidati samostojno izvedli vse faze: načrtovanje, izvedbo storitev, pripravo dokumentacije (poročil) in zagovor. Pri skupinski izvedbi zaključnega dela pa so v skupinah po dva, trije, štirje ali pet kandidatov teamsko načrtovali posamezne faze projektnega dela in zadolžitve posameznikov v skupini.

Tudi izvedba tega dela zaključnega izpita mora omogočati prilagoditve šolam in kandidatom. **Zaključno delo pomeni pozitiven premik pri uvajanju novosti v proces poklicnega izobraževanja in pri končevanju izobraževanja. Kandidatom omogoča izkazovanje kompetenc.** Smiselno je, da projektno delo omogoči skupinsko sodelovanje kandidatov pri izvedbi, hkrati pa je smiselno, da ocenjevalci izkazano znanje in kompetence oziroma usposobitev ovrednotijo za vsakega kandidata posebej.

2.3 Priporočila

Glede na navedeno je skupno priporočilo neposrednega spremljanja izvedbe zaključnih izpitov, da je treba **normativne podlage snovati čimbolj široko, ob tem pa pripraviti smernice oziroma priporočila, ki šolam oziroma učiteljem omogočajo prilagajanje izvedbe glede na specifiko lokalnega okolja.**

³ Od šolskega leta 2007/2008 se zaključno delo izvaja po enotnem izpitnem katalogu: storitev oziroma izdelek z zagovorom.

Hkrati je ob takšni deregulaciji in avtonomiji šolstva treba na nacionalni ravni skupaj s predstavniki šol opredeliti priporočila za izvedbo zaključnih izpitov za:

- opisne kriterije ocenjevanja,
- minimalne/temeljne standarde znanja (na ravni uporabe splošnih/poklicnih kompetenc).

3. Pregled ugotovitev spremljanja, pridobljenih z vprašalniki

3.1 Metodologija

Zaključne izpite smo spremljali s tremi vprašalniki:

- za dijake, ki so v šolskem letu 2006/2007 končevali izobraževalni program Avtoserviser,
- za člane šolskih izpitnih komisij (v nadaljevanju: ŠIK),⁴
- za mentorje dijakov na praktičnem usposabljanju pri delodajalcu (v nadaljevanju: mentorji).

Vsi trije vprašalniki so vsebovali vprašanja zaprtega in odprtega tipa. Anketiranje dijakov in članov šolskih izpitnih komisij je potekalo neposredno po zaključnih izpiti, mentorjem pa smo vprašalnike poslali po pošti s priloženo povratno kuverto. Iz tabele spodaj je razvidna vključenost ciljnih skupin v anketiranje in analizo.

Tabela 9: Število anketiranih dijakov, članov šolskih izpitnih komisij in mentorjev po šolah

Šola	DIJAKI		ČLANI ŠIK		MENTORJI	
	F	%	f	%	f	%
SPSŠ Bežigrad	37	39,8	8	25,0	9	32,1
ŠC Ptuj	23	24,7	14	43,8	8	28,6
ŠC Velenje	16	17,2	5	15,6	6	21,4
TŠC Nova Gorica	17	18,3	5	15,6	5	17,9
SKUPAJ	93	100,0	32	100,0	28	100,0

Številčno so največ vprašalnikov izpolnili dijaki. Od 189 dijakov, v šolskem letu 2006/2007 vpisanih v tretji letnik, je na vprašalnik odgovorilo 93 dijakov, ki so v spomladanskem roku pristopili k zaključnim izpiti. Največ dijakov, in sicer 37 (39,8 %), je odgovarjalo iz SPSŠ Bežigrad, sledi 23 dijakov (24,7 %) iz ŠC Ptuj, nato 17 (18,3 %) iz TŠC Nova Gorica in 16 dijakov (17,2 %) iz ŠC Velenje.

V anketiranje smo zajeli 32 članov šolskih izpitnih komisij, ki so v tem šolskem letu sodelovali pri zaključnih izpiti poskusnega programa Avtoserviser. Največ anketiranih članov izpitnih komisij je bilo na ŠC Ptuj.

Prejeli smo tudi 28 izpolnjenih vprašalnikov delodajalcev, od katerih jih 9 (32,1 %) sodeluje s SPSŠ Bežigrad, 8 (28,6 %) s ŠC Ptuj, 6 (21,4 %) s ŠC Velenje in 5 (17,9 %) s TŠC Nova Gorica.

⁴ Na dveh šolah so zaključni izpiti za drugo in za tretjo izpitno enoto potekali glede na to, ali so imeli dijaki oziroma šola sklenjeno individualno ali kolektivno pogodbo z delodajalcem. Glede na majhnost vzorca spremljanja in glede na to, da je bila večina predstavnikov šol tako v šolski izpitni komisiji kakor tudi v izpitni komisiji, ki je potekala v organizaciji zbornic, smo članom izpitnih komisij poslali samo en anketni vprašalnik. Delodajalcem pa smo poslali poseben anketni vprašalnik.

Zbrane podatke smo obdelali s statističnim programom SPSS za Windows. V statistični analizi smo uporabili izračune frekvenčne distribucije spremenljivk (f, f %), najnižje in najvišje vrednosti, χ^2 – preizkus hipoteze neodvisnosti in Kullbackov 2 \hat{I} preizkus (kjer ni bil izpolnjen pogoj o teoretičnih frekvencah za χ^2 – preizkus). Odgovore na odprta vprašanja smo obdelali kvalitativno. Odgovore vseh treh vključenih skupin smo med sabo smiselno primerjali in dopolnjevali.

Z vprašalniki smo spremljali naslednje kazalnike:

- potek izvedbe zaključnih izpitov v pilotnem programu Avtoserviser;
- ustreznost usposobljenosti dijakov po koncu izobraževanja;
- stališča dijakov in predstavnikov delodajalcev o odgovornosti za praktično usposobljenost;
- sestava šolskih izpitnih komisij in vloga njenih članov;
- vloga delodajalcev in sodelovanja s šolo;
- ustreznost priprav dijakov na zaključne izpite;
- potek zaključnega izpita;
- proces ocenjevanja na zaključnih izpitih;
- stališča članov šolske izpitne komisije o novem konceptu končevanja izobraževanja.

3.2 Ugotovitve po kazalnikih

3.2.1 Zadovoljstvo dijakov z vpisom v izobraževalni program Avtoserviser

V šolskem letu 2005/2006 smo dijake spraševali po njihovem zadovoljstvu s praktičnim izobraževanjem (glej tudi Drugo poročilo ..., 2007). Ugotovili smo, da je s praktičnim usposabljanjem pri delodajalcu zadovoljnih ali pa deloma zadovoljnih več kakor 90 % dijakov. Zadovoljstvo so dijaki najpogosteje povezali z dobrimi odnosi in spodbudnim ozračjem pri delodajalcih ter z novimi izkušnjami in situacijami, s katerimi so se srečevali na praktičnem usposabljanju, le nekaj dijakov pa je svoje zadovoljstvo povežalo z materialnimi dobrinami in s povečanimi možnostmi za poznejšo zaposlitev. V šolskem letu 2006/2007 pa nas je zanimalo splošno zadovoljstvo dijakov z odločitvijo za vpis v izobraževalni program Avtoserviser.

Tabela 10: Zadovoljstvo dijakov z vpisom po šolah

Šola	Zadovoljstvo z vpisom ⁵					Skupaj
	1	2	3	4	5	
SPSŠ Bežigrad	-	-	5	5	27	37
ŠC Ptuj	1	1	8	2	11	23
ŠC Velenje	-	-	2	7	7	16
TŠC Nova Gorica	-	-	-	3	14	17
SKUPAJ	1	1	15	17	59	93

⁵ 1 pomeni, da dijak sploh ni zadovoljen z odločitvijo glede vpisa, 5 pomeni, da je dijak popolnoma zadovoljen.

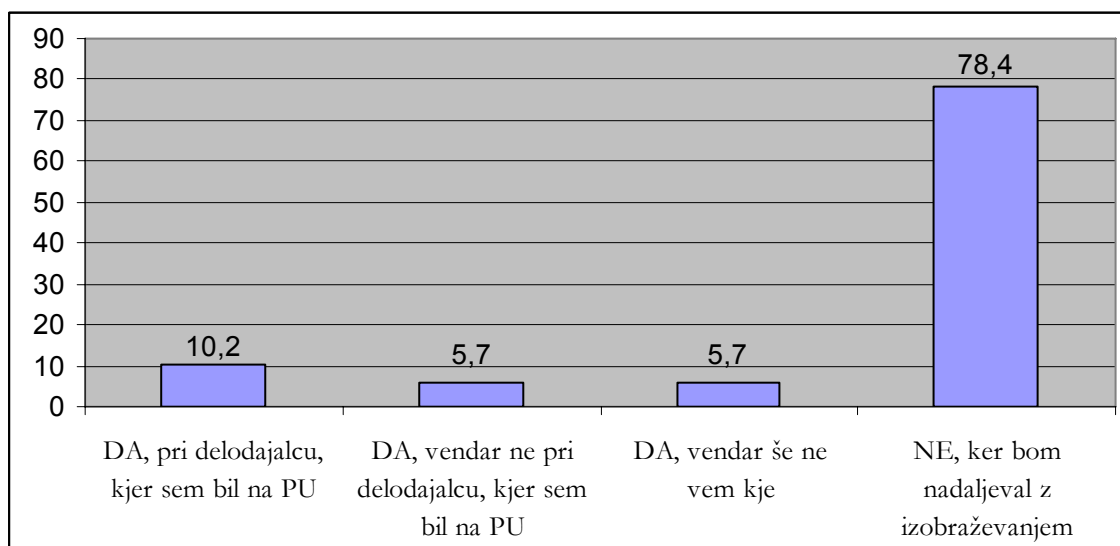
Na vprašanje, ali so dijaki zadovoljni z odločitvijo, da so se vpisali v izobraževalni program avtoserviser, je 63,4 % oziroma 59 dijakov odgovorilo, da so z odločitvijo popolnoma zadovoljni, 34,4 % (32 dijakov) jih je deloma zadovoljnih in samo 2,2 % (2 dijaka) jih je nezadovoljnih. Če pogledamo zadovoljstvo po šolah, vidimo, da ni statistično značilnih razlik v odgovorih.

Spodbudno je, da dijaki po treh letih ne obžalujejo svoje odločitve glede vpisa v izbrani izobraževalni program.

3.2.2 Zaposlitvene namere dijakov in mentorjev

V drugem letu spremljanja programa Avtoserviser (Drugo poročilo o poteku ..., 2007) smo ugotovili, da se 41,7 % dijakov po končanem izobraževanju ne namerava zaposliti, ker želijo svoje izobraževanje še nadaljevati. Skoraj tretjina dijakov drugega letnika je odgovorila, da se bo zaposlila, vendar še ne vedo, kje, skoraj četrtina pa naj bi se jih zaposlila pri delodajalcu, kjer so bili na praktičnem usposabljanju. Ob zaključnih izpitih smo dijake ponovno povprašali, ali se nameravajo po koncu izobraževanja zaposliti. Njihovi odgovori so prikazani v grafu spodaj.

Graf 7: Zaposlitvene namere dijakov

78,4 % (72) dijakov bo po končani srednji šoli nadaljevalo šolanje, 10,2 % (9) dijakov se bo zaposlilo pri delodajalcu, kjer so bili na praksi, 5,7 % (6) dijakov pri delodajalcu, pri katerem niso bili na praktičnem usposabljanju z delom, in prav toliko jih je dejalo, da se bodo zaposlili, vendar še ne vedo, kje.

Odstotek tistih, ki nameravajo po končanem šolanju izobraževanje nadaljevati, se je glede na spremljanje v preteklem letu v tretjem letniku ob koncu šolanja z dobrih dveh petin skoraj podvojil, delež tistih dijakov, ki pa se nameravajo zaposliti pri delodajalcu, kjer so bili tudi na praktičnem usposabljanju z delom, pa se je zmanjšal s četrtine na deset odstotkov. Prav tako se je zmanjšal odstotek tistih dijakov, ki so v drugem letniku še menili, da se bodo zaposlili, tudi če še niso imeli jasne slike o tem, kje se bodo zaposlili.

Predpostavljamo lahko, da na stališča dijakov vpliva tudi to, da so na vprašalnik odgovarjali takoj po koncu tretjega letnika oziroma po koncu izobraževanja. To, da je bilo na koncu več dijakov zainteresiranih za nadaljevanje izobraževanja, je verjetno povezano tudi s tem, da je za šolsko leto 2007/2008 pripravljen izobraževalni program Avtoserviser na višji stopnji (3 + 2). Pa tudi drugače kažejo pretekla leta spremljanja zaključnih izpitov težnjo, da namerava več kakor polovica dijakov izobraževanje nadaljevati.

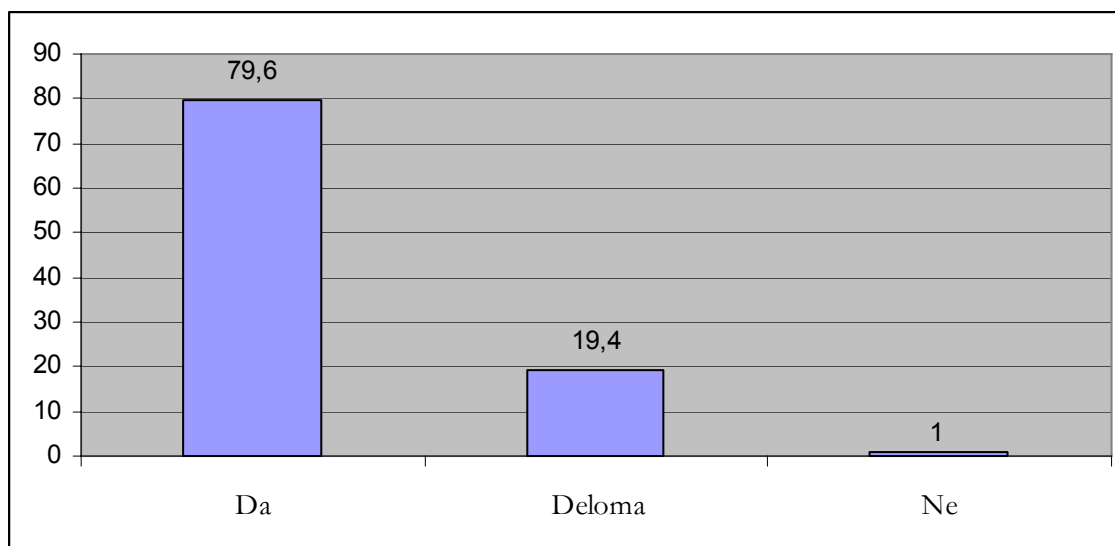
Zanimalo nas je tudi, kolikšen delež delodajalcev je pripravljen zaposliti dijake, ki so bili v njihovem podjetju/servisu na praktičnem usposabljanju. Od 28 mentorjev, ki so odgovarjali na vprašalnik, jih 22 odgovarja, da nameravajo zaposliti dijaka(-e). Večina tistih, ki je odgovorila pritrdilno, bo zaposlila enega dijaka. Za ilustracijo navajamo nekaj komentarjev, ki so jih dopisali mentorji: *Dober delavec. Če bo potreba po novem kadru. Če so se ustrezno izkazali. Po potrebi, ker smo zadovoljni s kandidati. Glede na potrebe dela.*

Tisti, ki so navedli, da dijakov ne bodo zaposlili, so navedli naslednje razloge: *Nimamo potreb. (2-krat) Ker vsi dijaki nadaljujejo šolanje. Bi jih, pa nismo imeli dijaka, ki bi končal šolanje.*

3.2.3 Ocena usposobljenosti dijakov za opravljanje dela v stroki

Dijake smo spraševali, ali so se z izobraževanjem dobro usposobili za delo avtoserviserja. Njihove odgovore prikazujemo v grafu.

Graf 8: Ocena usposobljenosti za opravljanje dela v stroki

79,6 % jih (74 dijakov) meni, da so se z izobraževanjem dobro usposobili za svojo stroko, 19,4 % (18 dijakov) pa jih meni, da so se deloma usposobili. Dijaki, ki so navedli, da so deloma usposobljeni, so navedli naslednje utemeljitve svojega odgovora: *Več prakse. (10-krat) Več dela na motorju. (2-krat) Več informacij o elektriki. Več organizacije. Boljša organizacija. (2-krat)*

Večji delež tistih dijakov, ki menijo, da so ob koncu izobraževanja deloma usposobljeni za opravljanje poklica, opozarja na še vedno premajhen obseg praktičnega usposabljanja. Dijaki, ki so navajali ta odgovor, prihajajo iz treh različnih šol. Tudi dijak, ki je mnenja, da ni dobro usposobljen za opravljanje poklica, svoj odgovor utemeljuje s: *Premalo prakse.*

Ugotavljamo, da večina dijakov ob koncu izobraževanja pozitivno in visoko vrednoti svojo usposobljenost za opravljanje poklica.

Zanimalo nas je, kolikšen delež svoje praktične usposobljenosti za opravljanje poklica dijaki pripisujejo delodajalcu in kolikšnega šoli.

Odgovori dijakov so se močno razlikovali: od 35 % do 100 % pri delodajalcu in od 0 % do 100 % v šoli. V povprečju pa ocenjujejo, da so večji delež svoje praktične usposobljenosti pridobili pri delodajalcu (76,14 %) in manjši delež v šoli (49,9 %). Pri tem moramo poudariti, da vprašanje ni bilo zastavljeno tako, da bi morali dijaki odgovor razdeliti 100 % na šolo ali delodajalca.

Tudi delodajalci so odgovarjali na podobno vprašanje glede ocene lastnega prispevka k celotni praktični usposobljenosti dijaka. Delež mentorjevega prispevka k celotni praktični usposobljenosti dijaka je variiral med 30 % in 100 %, vendar je v povprečju znašal 57,5 %.

Glede na trende povezovanja sfer izobraževanja in dela lahko sklenemo: spodbudno je, da dijaki odgovornost za svojo praktično usposobljenost pripisujejo tako delodajalcem kakor šoli, prav tako je spodbudno, da na drugi strani tudi delodajalci vse bolj prepoznajo svojo odgovornost za praktično usposobljenost dijakov.

3.2.4 Sestava šolskih izpitnih komisij – ŠIK

Od 29 članov izpitnih komisij, ki so odgovorili na vprašanje »Ali poučujete v programu Avtoserviser?«, jih 25 poučuje v omenjenem programu. Iz naslednje tabele je razvidno, da jih največ poučuje praktični pouk in slovenščino.

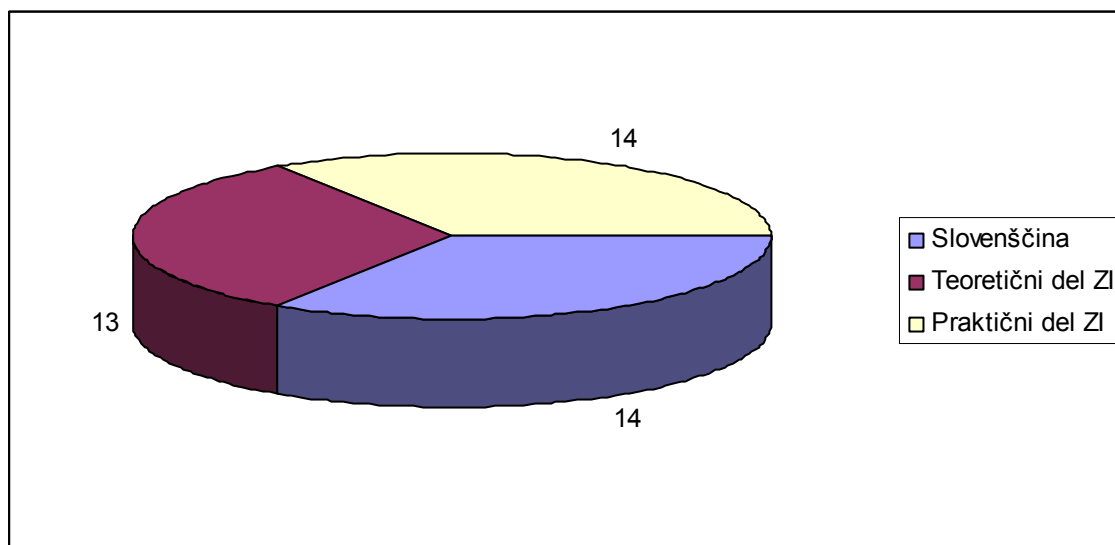
Tabela 11: Predmeti oziroma strokovni vsebinski sklopi (SVS), ki jih poučujejo člani izpitnih komisij v programu Avtoserviser

Predmet	Število
Električni sistemi na vozilih	3
Slovenščina	7
Praktični pouk	13
Angleščina	1
Neodgovorjeno	1

Ugotovitev ni presenetljiva, ker dijake na zaključnem izpitu iz prve izpitne enote vedno izprašuje slavist, pri drugi in tretji izpitni enoti pa ima pomembno vlogo učitelj praktičnega pouka, čeprav bi pri odgovarjanju na anketni vprašalnik pričakovali večjo participacijo učiteljev strokovnih vsebinskih sklopov. Res pa je tudi, da so v novih izobraževalnih programih strokovni vsebinski sklopi in praktični pouk povezani, tako da je kot učitelj praktičnega pouka lahko mišljen hkrati tudi učitelj strokovnih vsebinskih sklopov.

Člani izpitnih komisij so imeli možnost sodelovanja v več izpitnih enotah. Iz razreza spodaj je razvidno, kolikšen delež članov je sodeloval v posamezni izpitni enoti.

Graf 9: Sodelovanje članov v ŠIK

Iz razreza vidimo, da so anketirani enakomerno sodelovali v vseh treh izpitnih enotah. V prvi izpitni enoti za predmet slovenščina je sodelovalo 14 anketiranih, v drugi izpitni enoti – teoretičnem delu zaključnega izpita – je sodelovalo 13 anketiranih, v tretji izpitni enoti – praktičnem delu zaključnega izpita – pa je prav tako sodelovalo 14 anketiranih.

Člani šolskih izpitnih komisij so sodelovali na zaključnih izpiti v treh vlogah: največ anketirancev je imelo vlogo izpraševalca/ocenjevalca, preostali pa so nastopili še v vlogah člana ali predsednika izpitnih komisij. Njihova razdelitev je prikazana v tabeli spodaj.

Tabela 12: Vloga članov ŠIK v izpitni komisiji

Vloga članov v izpitni komisiji	Število	Odstotek
Predsednik	9	30,0
Član	11	36,7
Izpraševalec/ocenjevalec	19	63,3
Predstavniki strokovnih delavcev šole	-	-
Predstavniki pristojne zbornice	-	-
Predstavniki sindikatov	-	-

Zanimalo nas je tudi, kako so člani šolskih izpitnih komisij aktivno sodelovali pri zaključnih izpiti. Njihove odgovore prikazujemo v tabeli 13.

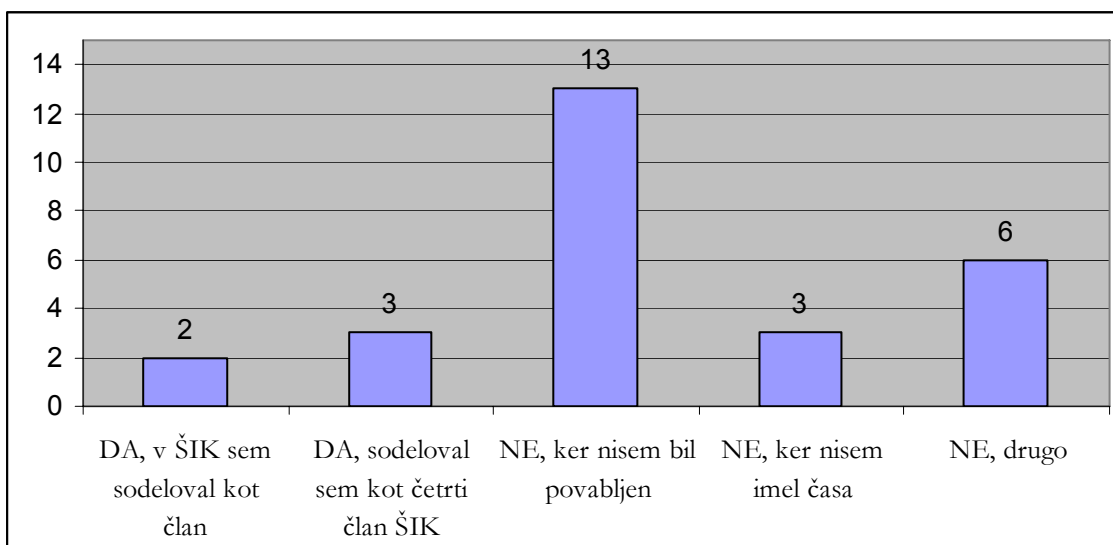
Tabela 13: Sodelovanje članov ŠIK pri zaključnih izpiti

Član izpitne komisije je sodeloval pri	Število	Odstotek
... razpisu izpitnih tem	16	51,6
... pripravi izpitne dokumentacije	16	50,0
... postavljanju kriterijev za ocenjevanje	18	56,3
... pripravi izpitnih vprašanj	16	50,0
... ocenjevanju	23	71,9

Kakor je razvidno iz tabele 13, je največ članov šolskih izpitnih komisij sodelovalo pri ocenjevanju, dokaj enakovredno pa so člani sodelovali tudi pri preostalih aktivnostih – pri razpisu izpitnih tem, pri pripravi izpitne dokumentacije, pri postavljanju kriterijev za ocenjevanje in pri pripravi izpitnih vprašanj.

K sodelovanju v šolski izpitni komisiji so kot četrti član lahko povabljeni tudi predstavniki delodajalcev. Pri tem sta 2 mentorja odgovorila, da sta pri zaključnem izpitu sodelovala kot člana šolske izpitne komisije, 3 delodajalci so sodelovali kot četrti član šolske izpitne komisije, 13 jih ni sodelovalo, ker niso bili povabljeni, 3 delodajalci niso sodelovali, ker niso imeli časa, 6 delodajalcev je odgovorilo z: Drugo, en delodajalec pa na vprašanje ni odgovoril. Ti rezultati so prikazani v grafu 10.

Graf 10: Sodelovanje mentorjev kot članov ŠIK

Iz rezultatov vidimo, da skoraj polovica anketiranih mentorjev ni bila povabljena k sodelovanju pri izvedbi zaključnih izpitov. Glede na to, da nosijo odgovornost za ustrezno izobražen kader tako šola kakor potencialni delodajalci, je (dobro) sodelovanje med njimi zaželeno. V prihodnje šolam predlagamo, naj tudi pri končevanju šolanja bolj težijo k temu, da k sodelovanju pritegnejo čimveč predstavnikov delodajalcev, tudi kot četrtih članov šolskih izpitnih komisij.

3.2.5 Podpora (zunanjih) partnerjev

Glede na to, da se odgovornost za ustrezno izobražen kader vse bolj prenaša na različne (socialne) partnerje, nas je zanimalo, ali si člani šolskih izpitnih komisij želijo dodatne podpore katerega od spodaj naštetih partnerjev. Rezultate prikazujemo v tabeli.

Tabela 14: Podpora (zunanjih) partnerjev

Potrebovali bi podporo	DA		NE	
	F	%	f	%
Delodajalcev	7	28,0	18	72,0
Gospodarske zbornice Slovenije	2	9,1	20	90,9
Obrtne zbornice Slovenije	2	9,1	20	90,9
Ministrstva za šolstvo in šport	3	13,6	19	86,4
Zavoda RS za šolstvo	3	13,6	19	86,4
Centra RS za poklicno izobraževanje	4	17,4	19	82,6
Vodstva šole	5	19,2	21	80,8
Programskega učiteljskega zbora	6	23,1	20	76,9

Člani šolskih izpitnih komisij bi najbolj potrebovali večjo podporo delodajalcev in programskega učiteljskega zbora. Poleg tega potrebujejo večjo podporo vodstva šole, v kateri delajo, pa tudi Centra RS za poklicno izobraževanje. En član izpitne komisije je izrazil potrebo po usklajenih terminih sodelovanja v komisijah.

3.2.6 Vloga delodajalcev in sodelovanje s šolo

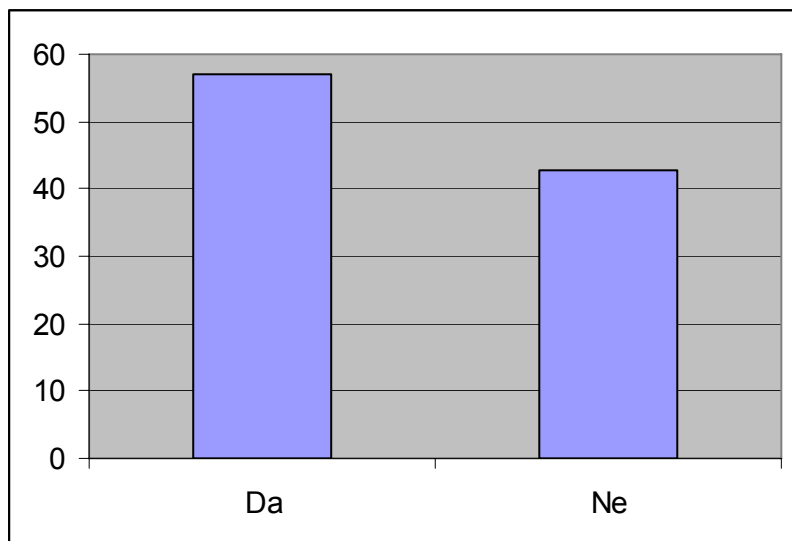
V drugem vmesnem poročilu o spremljanju izobraževalnega programa Avtoserviser smo ugotovili, da se sodelovanje med šolo in sfero dela vse bolj krepi, kljub temu pa še vedno ni optimalno. Ob koncu spremljanja ugotavljamo, da bi 24 od 28 anketiranih mentorjev praktično usposabljanje z delom priporočilo tudi svojim kolegom pri drugih delodajalcih, to pa je spodbudna ugotovitev in kaže na to, da mentorji vidijo smisel v usposabljanju dijakov neposredno v delovnem procesu. V nadaljevanju povzemamo navedbe 18 mentorjev, ki so svoj odgovor obrazložili.

Devet mentorjev bi praktično usposabljanje dijakov z delom priporočilo svojim kolegom v drugih avtoservisnih podjetjih/delavnicah, ker lahko tako **dijaki pridobijo čimbolj kakovostno strokovno znanje**: *Zaradi pridobitve čim boljšega poklicnega znanja. Da mlade učimo stroke. Ker pomagamo pri usposabljanju. Ker pomagamo šoli pri izobraževanju delavcev. Ker je prenos znanja bolj konkreten.* Trije mentorji bi praktično usposabljanje priporočili zato, ker lahko tako **vplivajo na usposobljenost prihodnjega strokovnega kadra**: *Možnost vzgajanja lastnega kadra. Ker se tako lahko pridobi ustrezen kader. Ker spoznaš poznejšega sodelavca in ga tudi vpelješ v svoj sistem dela.* Nekaj pa je bilo tudi odgovorov, ki smo jih uvrstili v kategorijo **Drugo**: *Vprašanje, koga. Da vsaj enkrat vidijo, kako naporno je. Če je dijak priden. Odlično sodelovanje med šolo in delodajalcem. Če imaš srečo z dijakom, je v veliko pomoč.*

Trije mentorji so zapisali obrazložitev, zakaj usposabljanja dijakov ne bi priporočili svojim kolegom: *Zagotavljamo dovolj tem za dvig znanja in usposobljenosti avtoserviserja. Ker ni nobenih bonitet. Problematični dijaki.*

Šola naj bi se s podjetji v svojem lokalnem okolju povezovala tudi zaradi ugotavljanja potreb na trgu dela. Zanimalo nas je, ali se po mnenju mentorjev šola zanima za kadrovske potrebe njihovih podjetij.

Graf 11: Zanimanje šole za kadrovske potrebe podjetij

16 oziroma 57,1 % delodajalcev je odgovorilo pritrdilno, torej: šola se zanima za kadrovske potrebe podjetij, zato predlagamo, da se v prihodnje razmisli tudi o tem, kako bi se šola povezovala s podjetji v skladu z njihovimi kadrovske načrti.

Ob spremljanju ugotavljamo tudi, kje in kako bi lahko sodelovanje med šolo in sfero dela še okrepili. Poleg tega nas je zanimalo tudi, koliko so predstavniki šole mentorje oziroma delodajalce seznanili:

- z roki zaključnih izpitov,
- s temami zaključnih izpitov.

Tabela 15: Seznanjenost delodajalcev z zaključnimi izpiti

Seznanjenost delodajalcev	Da		Deloma		Ne	
	f	%	f	%	f	%
Šola nas je seznanila z roki zaključnih izpitov	23	82,1	1	3,6	4	14,3
Šola nas je seznanila s temami zaključnih izpitov	20	74,1	3	10,7	4	14,3

Iz gornje tabele je razvidno, da je večina delodajalcev (23 oziroma 82,1 %) bila seznanjena z **roki** zaključnih izpitov, manjšina pa ne (4 oziroma 14,3 %). Nekoliko manjši delež, pa vendar skoraj tri četrtine delodajalcev (20 oziroma 74,1 %) je bilo seznanjenih s **temami** zaključnih izpitov.

Poleg tega nas je zanimalo, ali so mentorji s šolo sodelovali pri pripravi kriterijev za ocenjevanje zaključnih izpitov in ali so bili s pripravljenimi kriteriji seznanjeni.

Tabela 16: Seznanjenost delodajalcev z zaključnimi izpiti

Seznanjenost delodajalcev	Da		Deloma		Ne	
	f	%	f	%	f	%
S šolo smo sodelovali pri pripravi kriterijev za ocenjevanje zaključnih izpitov	6	23,1	6	23,1	14	53,8
Šola nas je seznanila s kriteriji za ocenjevanje zaključnih izpitov	11	40,7	7	25,9	9	33,3

Iz pridobljenih podatkov sklepamo, da z več kakor polovico mentorjev (14 oziroma 53,8 %) šola ni sodelovala pri pripravi kriterijev za ocenjevanje zaključnih izpitov, na drugi strani pa bilo s kriteriji za ocenjevanje na zaključnih izpiti seznanjenih 40,7 % mentorjev. Kljub vsemu je zaskrbljujoče, da s kriteriji za ocenjevanje ni bila seznanjena kar ena tretjina mentorjev.

3.2.7 Ocena doseganja poklicnih kompetenc dijakov

Zanimala nas je ocena mentorjev o doseganju poklicnih kompetenc dijakov. Vprašanje se je glasilo: »V kakšni meri po vašem mnenju program dijake pripravlja na to, da (označite ustrezno oceno; 1 – najmanj; 5 – najbolj)«:

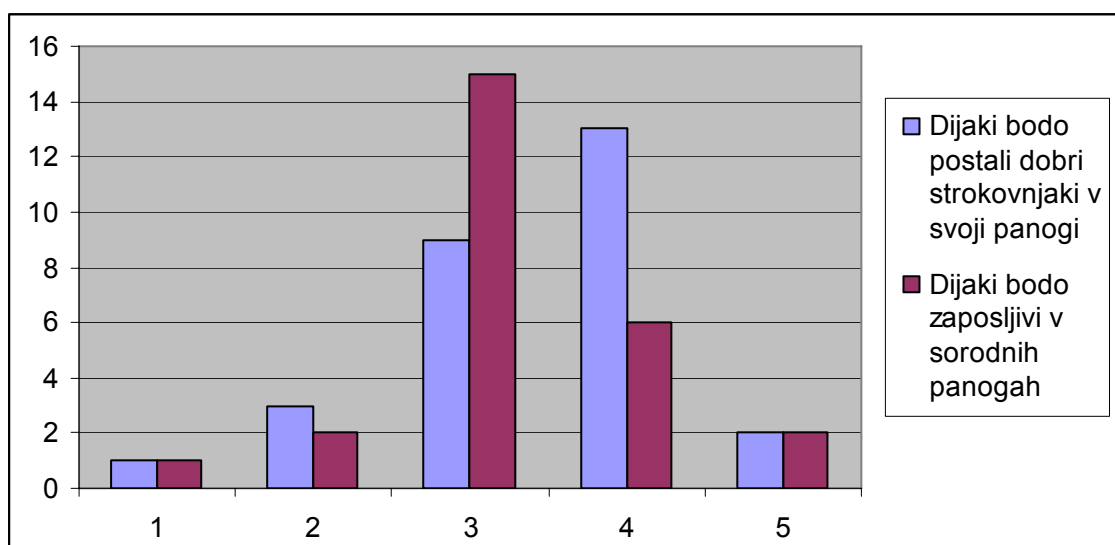
- ... bodo postali dobri strokovnjaki v svoji dejavnosti,
- ... bodo zaposljivi v sorodnih panogah.

Rezultate prikazujemo v tabeli in v grafu spodaj.

Tabela 17: Ocena doseganja poklicnih kompetenc dijakov

V kolikšni meri program dijake pripravlja na to, da ...	Stopnja strinjanja				
	1	2	3	4	5
... bodo postali dobri strokovnjaki v svoji dejavnosti	1	3	9	13	2
... bodo zaposljivi v sorodnih panogah	1	2	15	6	2

Graf 12: Ocena doseganja poklicnih kompetenc dijakov

Tako iz grafične kakor iz tabelarne porazdelitve odgovorov je razvidno, da so razlike v odgovorih predvsem v srednjih vrednostih. Tako na primer več mentorjev z višjo oceno vrednoti stališče, da bodo postali dijaki dobri strokovnjaki v svoji dejavnosti, kakor pa to, da bodo zaposljivi v sorodnih panogah.

3.2.8 Priprava na zaključne izpite

V okviru priprav na zaključne izpite nas je zanimalo:

- ali so učitelji posamezne izpitne enote po mnenju dijakov pripravam namenili dovolj časa,
- ali so imeli dijaki in mentorji vpliv na izbiro teme zaključnega dela.

Najprej nas je zanimalo mnenje dijakov, ali so učitelji posamezne izpitne enote namenili dovolj časa pripravam na zaključni izpit. Iz tabele spodaj je razvidno, kako dijaki ocenjujejo čas, ki je bil namenjen pripravam na zaključni izpit.

Tabela 18: Ocenjevanje časa, ki ga učitelji namenijo pripravam na zaključni izpit

Pripravam so namenili dovolj časa ...	DA		NE	
	f	%	f	%
Učitelji splošnih predmetov	80	86,0	13	14,0
Učitelji strokovnoteoretičnih predmetov	81	87,1	12	12,9
Učitelji praktičnega pouka	76	81,7	17	18,3

S trditvijo, da so učitelji splošnih predmetov namenili dovolj časa pripravam na zaključni izpit, se je strinjalo 86 % oziroma 80 dijakov; da so to naredili učitelji strokovnoteoretičnih predmetov, se je strinjalo 87,1 % oziroma 81 dijakov; da so to naredili učitelji praktičnega pouka, pa se je strinjalo 81,7 % oziroma 76 dijakov.

Ugotavljamo, da se po mnenju dijakov pripravam na zaključne izpite namenja dovolj časa. Če pogledamo odgovore dijakov na zaključnem izpitu v šolskem letu 2005/2006, vidimo, da je bil odstotek lani nekoliko višji (od 85 % do 90 %).

Zanimal nas je tudi vpliv dijakov in delodajalcev na izbiro teme za zaključno delo. V tabeli spodaj so prikazani odgovori dijakov.

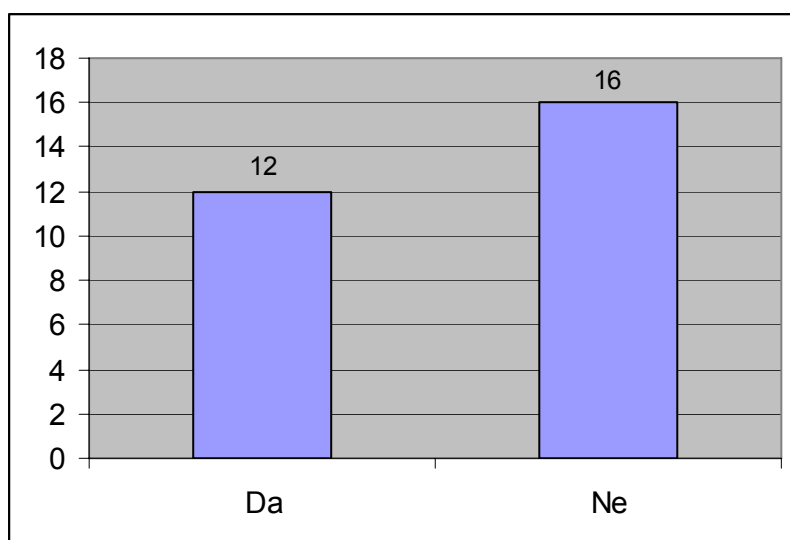
Tabela 19: Način izbire teme zaključnega dela

Šola	Način izbire teme zaključnega dela				Skupaj
	Predlagal sam	Izbral iz seznama	Določila šola	Drugo	
SPSS Bežigrad	8	28	1	-	37
ŠC Ptuj	14	3	2	4	23
ŠC Velenje	5	9	2	-	16
TŠC Nova Gorica	8	2	2	5	17
SKUPAJ	35	42	7	9	93

45,2 % (42) dijakov si je izbralo temo zaključnega dela iz seznama predlaganih tem na šoli, 37,6 % (35) dijakov je temo predlagalo, 7,5 % (7) dijakom je temo določila šola. 9,7 % (9) dijakov je na to vprašanje odgovorilo z: Drugo, vendar brez pojasnil.

Kakor je razvidno iz grafa spodaj, več kakor polovica mentorjev – 16 (57,1 %) mentorjev – ni sodelovala pri izbiri tem za zaključno delo. S šolo je sodelovala manj kakor polovica – 12 oziroma 42,9 % – anketiranih mentorjev.

Graf 13: Sodelovanje šole in delodajalcev pri pripravi tem za zaključne izpite

Kot razlog nesodelovanja so mentorji najpogosteje (8-krat) navedli, da k sodelovanju niso bili povabljeni: *Ni bilo poziva za sodelovanje. Ker nisem bil povabljen. Ni bilo vprašanj s strani šole.* Dva mentorja sta pod obrazložitev navedla dejstvo, da so izpiti potekali na šoli, trije pa so navedli druge razloge: *Ni bilo časa. Ni bilo potrebe. Prevelika obremenitev in zasedenost podjetja.*

Zanimalo nas je tudi, kako so s šolo sodelovali tisti, ki so na vprašanje odgovorili pritrdilno. Šest mentorjev je navedlo, da so se o temi ustno dogovorili, štirje pa, da so pripravili oziroma izbrali praktično storitev oziroma nalogo.

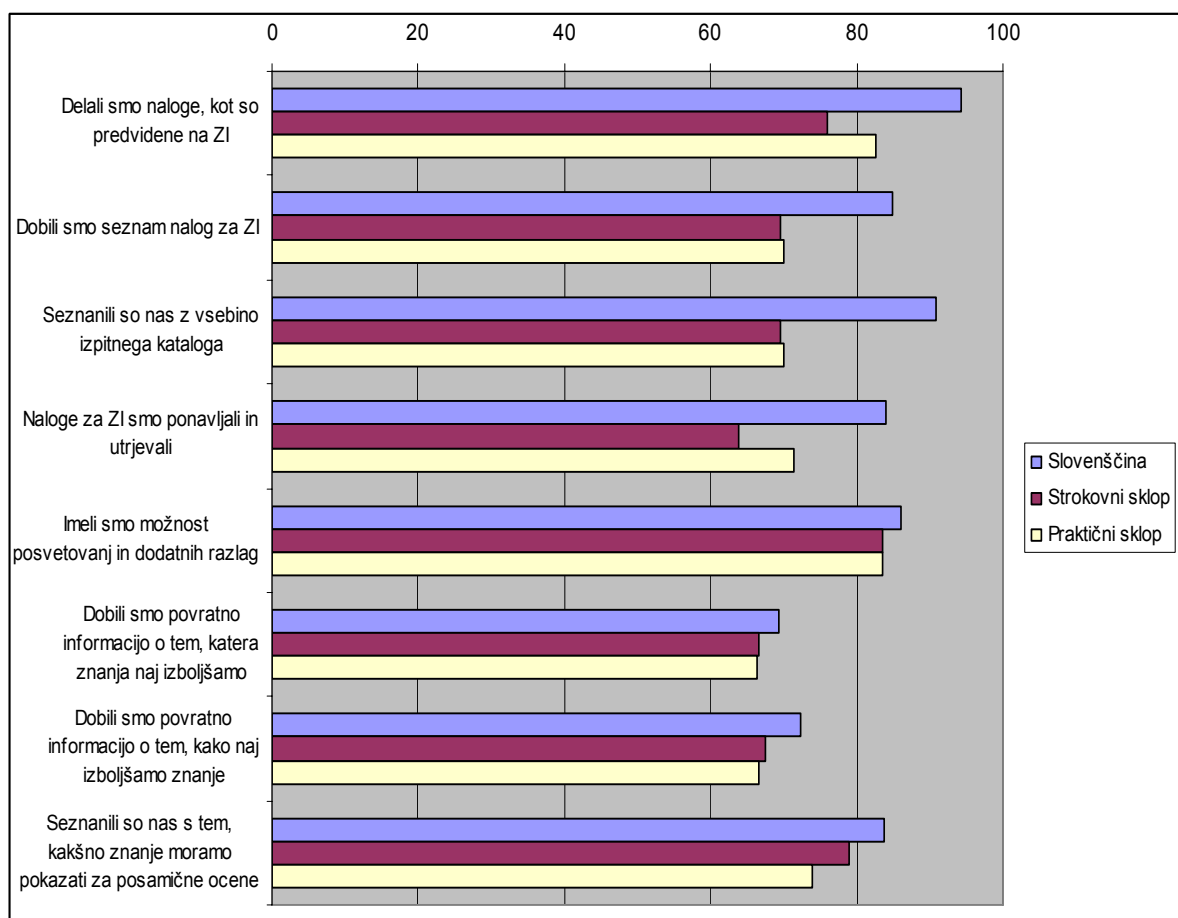
Vsem trem anketiranim skupinam (dijakom, mentorjem in članom šolskih izpitnih komisij) smo postavili podobno vprašanje, ki je zadevalo posamezne faze priprave na zaključne izpite. Zanimalo nas je:

- ali so dijaki med pripravami (tako v šoli kakor pri delodajalcu) opravljali podobne naloge kakor na zaključnih izpitih,
- ali so jim bili posredovani sezname nalog za zaključni izpit,
- ali so bili seznanjeni z vsebino izpitnega kataloga,
- ali so pri delodajalcu ali pa v šoli z dijaki ponavljali in utrjevali naloge,
- ali so dijaki pri delodajalcu ali pa v šoli imeli možnost posvetovanja in dodatne razlage,
- ali so dobili informacijo o potrebnem znanju za zaključni izpit,
- ali so dobili informacije o tem, kako izboljšati znanje,
- ali so bili seznanjeni s kriteriji ocenjevanja.

Najprej predstavljamo odgovore dijakov, ki so odgovarjali ločeno za vse tri⁶ izpitne enote (slovenščina, strokovni in praktični sklop).

⁶ Pri poskusnem izvajanju zaključnih izpitov v programu Avtoserviser je bil zaključni izpit vsebinsko sestavljen iz dveh glavnih sklopov: iz slovenščine in iz zaključnega dela, čeprav je bilo znotraj zaključnega dela jasno razvidno, kdaj je to strokovni in kdaj praktični del izpita. Zato v nadaljevanju govorimo o treh izpitnih enotah: o slovenščini, o strokovnem predmetu in o izdelku oziroma storitvi z zagovorom.

Graf 14: Priprave dijakov na zaključni izpit

Iz odgovorov dijakov razberemo:

- da so naloge, podobne tistim na zaključnih izpitih, delali dijaki najbolj pogosto pri slovenščini (94,3 % oziroma 82 dijakov), manj pa pri strokovnem (75,9 % oziroma 60 dijakov) in pri praktičnem pouku (82,5 % oziroma 66 dijakov);
- prav tako je največ dijakov odgovorilo, da so dobili seznam nalog za zaključni izpit pri slovenščini (84,9 % oziroma 73 dijakov), manj pa za zaključno delo (strokovni sklop 69,6 % oziroma 55 dijakov in praktični sklop 70,0 % oziroma 56 dijakov);
- z vsebino izpitnega kataloga je bilo največ dijakov seznanjenih pri slovenščini (90,8 % oziroma 79 dijakov), podoben delež pa je tudi pri strokovnem (69,6 % oziroma 55 dijakov) in pri praktičnem sklopu (70,0 % oziroma 56 dijakov);
- čeprav je večina dijakov med pripravami dobila naloge, podobne tistim na zaključnih izpitih, jih je nekoliko manjši delež te naloge tudi ponavljalo in utrjevalo, največ pri slovenščini (83,9 % oziroma 73 dijakov), manj pa pri strokovnem (63,8 % oziroma 51 dijakov) in pri praktičnem sklopu (71,3 % oziroma 57 dijakov);
- dijaki so imeli pri vseh treh sklopih dokaj enakovredno možnost posvetovanja in dodatnih razlag (slovenščina: 86,0 % oziroma 74 dijakov, strokovni sklop: 83,5 % oziroma 66 dijakov in praktični sklop: 83,5 % oziroma 66 dijakov);
- prav tako so dijaki podobno odgovarjali pri postavki, ki zadeva povratne informacije o tem, katero znanje naj izboljšajo (slovenščina: 69,4 % oziroma 59 dijakov, strokovni sklop: 66,7 % oziroma 55 dijakov in praktični sklop: 70,0 % oziroma 56 dijakov);

oziroma 54 dijakov, in praktični sklop: 66,3 % oziroma 53 dijakov) in kako naj to storijo (slovenščina: 72,4 % oziroma 63 dijakov, strokovni sklop: 67,5 % oziroma 54 dijakov) in praktični sklop: 66,7 % oziroma 54 dijakov);

- dijaki so bili s kriteriji ocenjevanja najbolj seznanjeni pri slovenščini (83,7 % oziroma 72 dijakov), nekoliko manj jih je bilo seznanjenih pri strokovnem sklopu (79,0 % oziroma 64 dijakov), še manj pa pri praktičnem (73,8 % oziroma 59 dijakov).

Ugotavljamo, da za dijake na letošnjih zaključnih izpitih velja podobno kakor na prejšnjih spremljanih zaključnih izpitov (glej Poročilo o spremljanju zaključnih izpitov v šolskem letu 2005/2006, str. 33). Pri pripravah na zaključni izpit prevladujejo načini priprav, kjer sta v ospredju seznanjenost dijakov z nalogami na zaključnem izpitu in seznanjenost z vsebino izpitnih katalogov (tega je več pri slovenščini kakor pri zaključnem delu), pa tudi možnosti posvetovanja in dodatnih razlag (odgovori o navzočnosti teh možnosti so enakomerno porazdeljeni po vseh treh izpitnih enotah).

Najmanj se dijaki strinjajo s trditvijo (odstotek se giblje med 66 % in 73 %), ki zadeva konkretno vedenje o tem, kaj in kako naj izboljšajo znanje in spretnosti, ki jih bodo dokazovali na zaključnem izpitu. Prav tako pa bo treba v prihodnje več časa nameniti temu, da bodo dijaki ustrezno seznanjeni s kriteriji za ocenjevanje (oziroma kakšno znanje morajo prikazati za posamezno oceno).

V nadaljevanju sledijo odgovori mentorjev; kako so pripravljali dijake na zaključni izpit.

Tabela 20: Priprave dijakov na zaključni izpit

Priprave dijakov na zaključni izpit	DA		NE	
	f	%	f	%
Delali smo podobne naloge, kakor so predvidene na zaključnem izpitu	20	83,3	4	16,7
Dijakom sem posredoval(-a) seznam nalog za zaključni izpit	15	68,2	7	31,8
Dijake sem seznanil(-a) z vsebino izpitnega kataloga	13	56,5	10	43,5
Z dijaki smo ponavljali in utrjevali naloge	12	52,2	11	47,8
Dijaki so imeli možnost posvetovanja in dodatne razlage	23	92,0	2	8,0
Dijakom sem zagotovil(-a) povratne informacije o tem, katero znanje naj izboljšajo	22	91,7	2	8,3
Dijakom sem zagotovil(-a) povratne informacije o tem, kako naj izboljšajo svoje znanje	20	83,3	4	16,7
Dijake sem seznanil(-a) s kriteriji za ocenjevanje	13	59,1	9	40,9
Dijake sem seznanil(-a) s smernicami šole za izvajanje praktičnega usposabljanja z delom	12	57,1	9	42,9

Iz gornje tabele lahko razberemo, da je med mentorji najbolj uveljavljen način priprave na zaključni izpit posvetovanje in dodatna razlaga, hkrati pa večina mentorjev odgovarja tudi, da so dijakom zagotovili povratne informacije o tem, katero znanje naj izboljšajo, in tudi, kako. Zanimivo je še, da je več kakor tri četrti mentorjev odgovorilo, da so pri praktičnem usposabljanju z delom delali podobne naloge, kakor so predvidene za zaključni izpit, čeprav smo že zgoraj ugotovili, da več kakor polovica mentorjev ni sodelovala pri izbiri tem za zaključno delo.

Zaskrbljujoče je, da dve petini mentorjev dijakov nista seznanili s kriteriji za ocenjevanje, to pa lahko povežemo z ugotovitvijo, da po mnenju več kakor polovice mentorjev (14 oziroma 53,8 %) šola z njimi ni sodelovala pri pripravi kriterijev za ocenjevanje zaključnih izpitov in da s kriteriji za ocenjevanje ni bila seznanjena kar tretjina mentorjev. V prihodnje predlagamo, da šole več pozornosti namenijo tudi seznanjanju mentorjev s kriteriji za ocenjevanje in da jih vključijo tudi v samo pripravo. Le tako bodo lahko pričakovanja mentorjev na praktičnem usposabljanju pri delodajalcu usklajena s pričakovanji šole, kot posledica tega pa bo dijakom bolj jasno in razumljivo, kaj kdo od njih sploh pričakuje.

Člane šolskih izpitnih komisij smo najprej spraševali po tem, ali so sodelovali pri pripravi dijakov na zaključne izpite. Približno tretjina (37,5 %) članov šolskih izpitnih komisij ni sodelovala pri pripravi dijakov na zaključne izpite. Med anketiranimi, ki so sodelovali pri pripravi, pa jih je največ sodelovalo pri pripravi dijakov za projektno delo (praktični del zaključnega izpita).

Tabela 21: Sodelovanje pri pripravi dijakov na zaključni izpit

Sodelovanje pri pripravi dijakov na ZI	Število	Odstotek
DA, za prvo izpitno enoto	5	15,6
DA, za drugo izpitno enoto	8	25,0
DA, za tretjo izpitno enoto	12	37,5
NE	12	37,5

Tisti člani šolskih izpitnih komisij, ki niso sodelovali pri pripravi dijakov na zaključne izpite, so kot razlog za to najpogosteje navedli, da ne poučujejo. Poleg tega so navajali še: Nisem bil izpraševalec. Učim le prve letnike. Ne učim predmetov na ZI.

V tabeli spodaj je prikazano, kako so pod posamezno postavko, ki zadeva priprave na zaključne izpite, odgovorili tisti člani šolskih izpitnih komisij (25 oziroma 62,5 %), ki so aktivno sodelovali pri pripravi dijakov na zaključne izpite.

Tabela 22: Potek priprav na zaključni izpit

Seznanjenost delodajalcev	Da		Deloma		Ne	
	f	%	f	%	f	%
Dijaki so delali podobne naloge, kakor so predvidene na zaključnem izpitu	15	88,2	1	5,9	1	5,9
Dijakom sem posređoval(-a) seznam nalog za zaključni izpit	13	81,3	3	18,8	0	0,0
Dijake sem seznanil(-a) z vsebino izpitnega kataloga	13	86,7	2	13,3	0	0,0
Z dijaki smo ponavljali in utrjevali izpitne naloge	15	88,2	2	11,8	0	0,0
Dijakom so bile omogočene konzultacije, posvetovanje in dodatna razlaga	20	100	0	0,0	0	0,0
Dijakom sem zagotovil(-a) povratne informacije o tem, katero znanje naj izboljšajo	16	88,9	2	11,1	0	0,0
Dijakom sem zagotovil(-a) povratne informacije o tem, kako naj izboljšajo svoje znanje	16	94,1	1	5,9	0	0,0
Dijake sem seznanil(-a) s kriteriji ocenjevanja	17	89,5	1	5,3	1	5,3
Priprave so potekale dovolj dolgo	15	83,3	3	16,7	0	0,0

Večina članov, ki so sodelovali pri pripravah na zaključne izpite, je dokaj enakovredno ovrednotila našete načine priprav. Vsi člani šolskih izpitnih komisij so dijakom omogočili konzultacije, posvetovanje in dodatne razlage, večina pa tudi povratne informacije o tem, katero znanje in kako naj ga dijaki izboljšajo. Prav tako je večina z dijaki delala podobne naloge, kakor so predvidene na zaključnem izpitu, in jih tudi ponavljala in utrjevala. Le en član z dijaki ni delal podobnih nalog, kakor so predvidene na zaključnem izpitu, in jih ni seznanil s kriteriji za ocenjevanje. Večina članov šolskih izpitnih komisij meni tudi, da je bilo pripravam na zaključni izpit namenjenega dovolj časa.

3.2.9 Izvedba zaključnih izpitov

V tem sklopu spremljanja nas je zanimalo:

- ali so člani šolskih izpitnih komisij prepoznali povezavo med temami letošnjega zaključnega izpita in svojim področjem poučevanja,
- kakšna vprašanja so bila po mnenju članov šolskih izpitnih komisij dijakom zastavljena,
- kako so bili dijaki seznanjeni s kriteriji ocenjevanja,
- koliko so se člani šolskih izpitnih komisij kriterijev za ocenjevanje na zaključnem izpitu tudi držali.

Iz tabele 23 je razvidno, da so vsi člani šolskih izpitnih komisij, ki so odgovorili na vprašanje o povezanosti tem letošnjega zaključnega izpita in njihovega področja poučevanja, prepoznali povezavo med temami. Večina tistih, ki so na vprašanje odgovorili (16 oziroma 88,9 %), je prepoznala povezavo v večini tem, 2 člana (oziroma 11,1 %) pa sta videla povezavo pri več kakor polovici tem.

Tabela 23: Povezava tem zaključnih izpitov s področjem poučevanja članov izpitnih komisij

Povezava tem ZI s področjem poučevanja članov IK	Število	Odstotek
DA, povezavo s svojim področjem sem prepoznal v večini tem	16	88,9
DA, povezavo s svojim področjem sem prepoznal pri več kakor polovici tem	2	11,1
DA, povezavo s svojim področjem sem prepoznal pri manj kakor polovici tem	0	0,0
NE, povezav z mojim področjem pri temah zaključnega izpita ni bilo zadosti	0	0,0
NE, povezav z mojim področjem pri zaključnem izpitu sploh ni bilo	0	0,0

V anketnem vprašalniku smo preverjali tudi, katera vrsta vprašanj je prevladovala na zaključnem izpitu. Člane izpitnih komisij smo prosili, da z ocenami od 1 do 5⁷ ocenijo, katera vprašanja so prevladovala. Iz naslednje tabele je razvidno, katera vprašanja so bila po njihovem mnenju najbolj pogosta.

Tabela 24: Pogostost tipov vprašanj na zaključnem izpitu

Vprašanja na zaključnem izpitu	Pogostost vprašanj					Povprečna ocena
	1	2	3	4	5	
Vprašanja so preverjala, kaj si je dijak zapomnil	4	0	9	2	1	2,75
Vprašanja so zahtevala uporabo znanja v dijakom znanih situacijah	0	0	3	4	9	4,38
Vprašanja so zahtevala uporabo znanja v novih situacijah in samostojno reševanje problemov	0	0	5	7	5	4,00
Vprašanja so zadevala predstavitev dijakovih idej in rešitev	3	0	5	5	3	3,31
Dijakom so bila zastavljena vprašanja, ki pokrivajo strokovno področje in zadevajo izpitno delo	0	0	1	3	12	4,69
Dijakom so bila zastavljena vprašanja s širšega strokovnega področja	0	2	7	4	3	3,50

⁷ Ocena 5 pomeni, da so »takšna vprašanja zelo prevladovala«, ocena 1 pa, da »takšnih vprašanj ni bilo«.

Iz gornje tabele lahko vidimo, da člani šolskih izpitnih komisij menijo, da so bila na zaključnem izpitu najmanj pogosta vprašanja, s katerimi se preverja, kaj so si dijaki zapomnili, najbolj pogosta pa:

- vprašanja, ki pokrivajo strokovno področje in zadevajo izpitno delo,
- vprašanja, ki so zahtevala uporabo znanja v dijakom znanih situacijah,
- vprašanja, ki so zahtevala uporabo znanja v novih situacijah in samostojno reševanje problemov.

Če sprejmemo tezo, da je uporabnost tista raven, ki naj bi jo dosegli pri poklicnem izobraževanju, in da je dijake nesmiselno obremenjevati z reproduktivnim znanjem, če to ni zares potrebno in smiselno, moramo pa jih naučiti uporabljati teoretično znanje pri reševanju praktičnih delovnih problemov in avtentičnih problemskih situacijah, lahko sklenemo, da je na zaključnih izpitih smiselno zastavljanje vprašanj predvsem na ravni uporabe znanja z razumevanjem (v znanih in manj znanih situacijah ...).

Pri izvedbi zaključnega izpita nas je zanimalo še, kako so bili dijakom predstavljeni kriteriji ocenjevanja za posamezno izpitno enoto.

Tabela 25: Predstavitev kriterijev za ocenjevanje po predmetih

Kriteriji za ocenjevanje ... so bili pred ZI predstavljeni razumljivo	Da		Deloma		Ne	
	f	%	f	%	f	%
... pri slovenščini	72	78,3	18	19,4	2	2,2
... v strokovnoteoretičnem delu ZI	59	63,4	30	32,3	4	4,3
... v praktičnem delu ZI	60	64,5	27	29,0	6	6,5

Za vse tri enote zaključnega izpita več kakor polovica dijakov ocenjuje, da so bili kriteriji za ocenjevanje znanja pred ZI predstavljeni razumljivo oziroma vsaj delno razumljivo. Najbolj so dijaki razumeli kriterije za slovenščino, najmanj pa kriterije za praktični del zaključnega izpita. Kljub odstotku dijakov, ki so razumeli postavljene kriterije, moramo težiti k temu, da bodo kriterije razumeli prav vsi dijaki pri vseh izpitnih enotah.

Zanimalo nas je še, če so (po mnenju dijakov) učitelji tudi ocenjevali po predstavljenih kriterijih. Njihovi odgovori so prikazani v naslednji tabeli.

Tabela 26: Ocenjevanje učiteljev po predstavljenih kriterijih

Učitelji... so na ZI ocenjevali po predstavljenih kriterijih	Da		Deloma		Ne	
	f	%	f	%	f	%
... slovenščine	83	90,2	9	9,8	0	0,0
... strokovnoteoretičnega dela ZI	75	80,6	17	18,3	1	1,1
... praktičnega dela ZI	74	79,6	17	18,3	2	2,2

Kakor je razvidno iz gornje tabele, večji delež dijakov meni, da so bili ocenjeni v skladu s predstavljenimi kriteriji. Pri slovenščini neskladja ni zaznal niti en dijak, pri teoretičnem predmetu eden, pri praktičnem pa dva. Dijak, ki je menil, da se učitelji na zaključnem izpitu za teoretični in za praktični del niso držali predstavljenih kriterijev za ocenjevanje, je zapisal: *Nepravična ocena; učitelji vedo za kaj gre!!!*

Naj predstavimo še zapise dijakov na vprašanje: »Ali predlagaš, da bi bilo v prihodnje na zaključnem izpitu kaj drugače?« Njihove odgovore smo razvrstili v naslednje kategorije:

Zaključnih izpitov ne bi spreminjal. To je številčno najbolj obsežna kategorija (53 od 88 dijakov), v katero smo uvrstili naslednje primere odgovorov:

- Ne. (34-krat)
- Nič ne bi spremenil. Šlo je dobro in naj ostane tako.
- Nič ne bi spreminjal. (4-krat)
- Ne, je bilo v redu. (3-krat)
- Ne, ker smo se vse dogovorili.
- Ne, ker so nam profesorji in profesorice dovolj strokovno razložili.

Kritika na izvedbo in organizacijo zaključnega izpita. Nekaj dijakov je navedlo odgovore, iz katerih razberemo, kaj jih je pri obstoječem poteku zaključnih izpitov najbolj motilo:

- Malo več organizacije in usklajenosti med profesorji.
- Malo manj komisije. (2-krat)
- Več organiziranja pri poteku zaključnih izpitov.
- Bolj direktne informacije dijakom. Več organizacije pri izvajanju zaključnih izpitov.
- Boljše obveščanje.

Konkretni predlogi. Dijaki so bili v svojih odgovorih tudi konkretni. Tako na primer dva ne želita projektne delo: *Da, namesto projektne tedna bi lahko bilo kot po starem. Brez projektne dela, saj se znanje kaže praktično, ne pa pisno.* Dva opozarjata na nizko raven zahtevnosti izpitov: *Ja, večje število nalog. Lahko bi bili daljši in zahtevnejši.* Trije pa navajajo še: *Tako, da učenec opravi delo, ki ga je izbral in potem učitelj oceni delo. Da, vsekakor pravičnost. Da bi učitelji manj stali za hrbtom.* Le dva dijaka sta odgovorila **nedoločno**: *Seveda predlagam, da bi bilo v prihodnje kaj drugače. Mogoče bo kaj drugače, ali pa tudi ne.*

3.2.10 Stališča članov šolskih izpitnih komisij o novem konceptu končevanja izobraževanja

V začetnem delu smo na kratko povzeli glavne novosti letošnjega zaključnega izpita. Zanimalo nas je:

- katere so po mnenju članov šolskih izpitnih komisij pozitivne in negativne spremembe letošnjega ZI,
- kakšna so njihova stališča o združitvi druge in tretje izpitne enote,
- kolikšna je po njihovem mnenju učinkovitost preverjanja poklicnih kompetenc z združeno drugo in tretjo izpitno enoto.

V naslednjih dveh tabelah imamo najprej pregled mnenj članov šolskih izpitnih komisij o tem, kaj so pozitivne in kaj negativne spremembe pri izvedbi zaključnega izpita.

Tabela 27: Pozitivne spremembe

Sprememba	Število
Povezava temeljnega strokovnega znanja in prakse	5
Projektna naloga	3
Bolj sproščeni in manj stresni ZI za dijake	3
Širša razgledanost dijakov	1
Sodelovanje več učiteljev	1
Poudarek na konkretnem znanju – kompetencah in ne le na pomnjenju	1
Več poudarka na sprejemu vozila	1

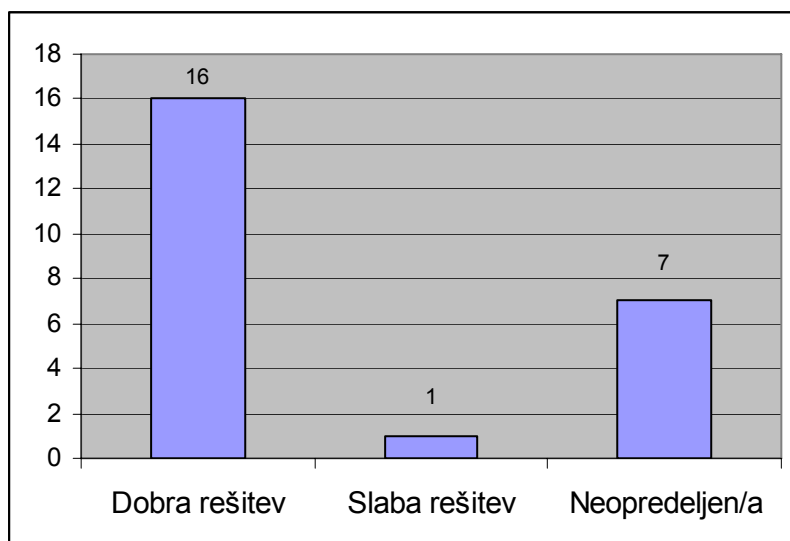
Tabela 28: Negativne spremembe

Sprememba	Število
Preveč nepotrebne dokumentacije, ki ne prinaša kvalitetne spremembe ZI	4
Poenostaviti zapisnike; manjka program za računalniško obdelavo podatkov	1
Združitev druge in tretje izpitne enote	1
Poenotiti dualni sistem s šolskim sistemom	1
Prekratki roki za izvedbo zaključnih izpitov	1
Dijaki na ustnem delu ZI iz slovenščine analizirajo napake, ki so jih napravili na pisnem delu	1
Nezainteresiranost dijakov za pridobivanje novega znanja	1

Razberemo lahko, da so člani šolskih izpitnih komisij navedli več pozitivnih (15) kakor pa negativnih (9) sprememb. Kot pozitivna sprememba se kažejo predvsem: večje povezovanje temeljnega strokovnega znanja in prakse, projektna naloga ter bolj sproščeni in manj stresni ZI za dijake. Negativne spremembe pa zadevajo predvsem poenostavitev celotnega poteka zaključnega izpita in druge, v gornji tabeli navedene odgovore.

Člane šolskih izpitnih komisij smo vprašali, kaj menijo o združitvi druge in tretje izpitne enote zaključnega izpita (strokovne teorije in praktičnega dela) v skupno enoto; s tem so namreč imeli v šolskem letu 2006/2007 tudi že konkretne izkušnje.

Graf 15: Stališča članov ŠIK o združenih drugi in tretji izpitni enoti

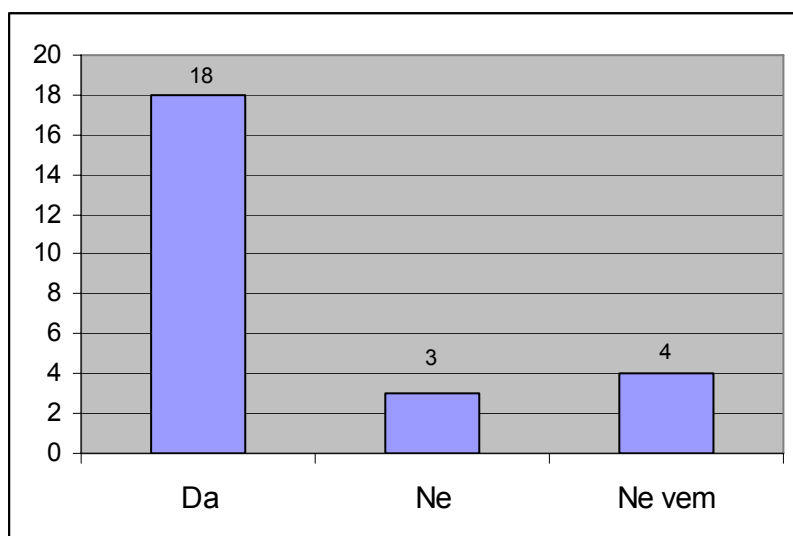
Več kakor polovica članov (66,7 %) meni, da jo to dobra rešitev, skoraj tretjina pa jih je neopredeljenih. Tisti, ki menijo, da je združitev dobra rešitev, to utemeljujejo z naslednjimi argumenti:

- Prepletanje/združitev teorije in prakse. (5-krat)
- Pri delu poudarek tudi s teoretične strani. (2-krat)
- Pridobitev ocene iz obeh izpitnih enot istočasno. (1-krat)
- Manj stresno za dijake na zagovoru. (1-krat)
- Dijaki bi pozneje pri delu bolj znali uporabiti svoje teoretično znanje. (1-krat)
- Pokaže se dijakovo celostno znanje. (1-krat)
- Bilo bi nujno za lažje delo. (1-krat)

Kakor je razvidno iz odgovorov, člani šolskih izpitnih komisij vidijo največjo prednost združene druge in tretje izpitne enote v povezovanju in prepletanju teorije in prakse, to pa je tudi eden od temeljnih ciljev same združitve in novih poklicnih programov. Le en član meni, da je združitev druge in tretje izpitne enote slaba rešitev, in to zato, ker meni, da s tem ni možno podrobneje preveriti kandidatovega teoretičnega in praktičnega znanja zaradi omejenega časa izpraševanja. Eden od neopredeljenih članov pa meni, da lahko takšna združitev vpliva na šibkejšo teoretično pripravo dijakov na zaključni izpit.

Kakor je razvidno iz naslednjega grafa, večina članov šolskih izpitnih komisij (72,0 %) meni, da je z združitvijo druge in tretje izpitne enote zaključnega izpita možno učinkovito preveriti poklicne kompetence.

Graf 16: Učinkovitost preverjanja poklicnih kompetenc

Člani šolskih izpitnih komisij, ki menijo, da je z združitvijo druge in tretje izpitne enote zaključnega izpita možno učinkovito preveriti poklicne kompetence, svoje odgovore utemeljujejo z naslednjimi argumenti:

- Možno je preverjati kompetence, saj se med seboj prepletajo. (2-krat)
- Učitelj praktičnega pouka lahko preveri temeljno teoretično znanje. (1-krat)
- V šolski izpitni komisiji so učitelji, ki so kompetentni za neko strokovno področje. (1-krat)
- Dijak šele ob praktičnem delu, z izkušnjo, popolnoma dojame teoretične temelje svojega dela. (1-krat)
- Dijak s tem dokaže neke poklicne kompetence. (1-krat)

Sklenemo lahko, da je velika vrednost združene druge in tretje izpitne enote prav v povezovanju »strokovne teorije in prakse« in v bolj celostnem izkazovanju poklicnih kompetenc, ki iz tega sledi. Eden od članov, ki meni, da z združitvijo druge in tretje izpitne enote zaključnega izpita ni možno učinkovito preveriti poklicnih kompetenc, pravi, da se kompetence učinkoviteje preverijo, če je vsaka izpitna enota ločena.

4. Analiza uspeha na zaključnih izpitih

V nadaljevanju so prikazani podatki o učnem uspehu za dijake, ki so v šolskem letu 2006/2007 kot prva generacija končali izobraževanje po poskusnem izobraževalnem programu Avtoserviser. Podatke nam je vsako leto posredovalo vodstvo pilotnih šol.

Analiza uspeha na zaključnih izpitih temelji na podatkih, ki jih Center RS za poklicno izobraževanje in Državni izpitni center letno zbirata na podlagi elektronske aplikacije. To aplikacijo predstavniki šol izpolnjujejo po jesenskih zaključnih izpitih. Uspeh na zaključnih izpitih v tabelah spodaj prikazujemo primerjalno med:

- številom vpisanih v posamezni letnik izobraževalnega programa, številom dijakov, ki so pristopili na zaključni izpit, in številom dijakov, ki so uspešno opravili zaključni izpit;
- splošnim učnim uspehom dijakov po letnikih in uspehom na zaključnih izpitih.

Tabela 29: Uspeh prve generacije dijakov na prvi šoli

	Odličen	Prav dober	Dober	Zadosten	1 nms	2 nms	3 nms	4 nms	Izpisani	Skupaj
1.l	3	18	52	7	3	/	/	2	3	88*
2.l	4	11	43	19	3	2	/	/	2	84 +3 pon*
3.l	4	19	36	16	1	/	1	4	/	81* 100,0 %
Število dijakov, prijavljenih na zaključni izpit										75 92,6 %
ZI	10	28	20	12	/	/	/	/	/	70** 86,4 %

Legenda: 1.l (1. letnik, 2004/2005); 2.l (2. letnik, 2005/2006); 3.l (3. letnik, 2006/2006); ZI (zaključni izpit).

Tabela 30: Uspeh prve generacije dijakov na drugi šoli

	Odličen	Prav dober	Dober	Zadosten	1 nms	2 nms	3 nms	4 nms	Izpisani	Skupaj
1.l	0	4	17	1	3	2	/	3	1 ⁸	31*
2.l	0	3	13	4	5	1	/	3	/	29*
3.l	1	2	12	4	3	1	1	/	/	24* 100,0 %
Število dijakov, prijavljenih na zaključni izpit										19 79,2 %
ZI	2	11	5	1	/	/	/	/	/	19** 79,2 %

Legenda: 1.l (1. letnik, 2004/2005); 2.l (2. letnik, 2005/2006); 3.l (3. letnik, 2006/2006); ZI (zaključni izpit).

Tabela 31: Uspeh prve generacije dijakov na tretji šoli

	Odličen	Prav dober	Dober	Zadosten	1 nms	2 nms	3 nms	4 nms	Izpisani	Skupaj
1.l	0	11	21	14	/	/	/	/	/	46*
2.l	2	8	22	6	/	/	/	6	2 ⁹	46*
3.l	1	6	14	15	1	/	/	1	/	38* 100,0 %
Število dijakov, prijavljenih na zaključni izpit										30 78,9 %
ZI	3	9	15	3	/	/	/	/	/	30** 78,9 %

Legenda: 1.l (1. letnik, 2004/2005); 2.l (2. letnik, 2005/2006); 3.l (3. letnik, 2006/2006); ZI (zaključni izpit).

* Število vpisanih v posamezni letnik.

** Število dijakov, ki so do jesenskega izpitnega roka opravili zaključni izpit.

⁸ Dijak je ugotovil, da ni izbral pravega poklica. Naslednje šolsko leto se želi izobraževati za poklic zidar.

⁹ Dijaka sta sklenila prenehati izobraževanje.

Tabela 32: Uspeh prve generacije dijakov na četrti šoli

	Odličen	Prav dober	Dober	Zadosten	1 nms	2 nms	3 nms	4 nms	Izpisani	Skupaj
1.l	1	8	14	3	/	/	/	/	2	28*
2.l	1	7	15	1	/	/	/	1	1 ¹⁰	26*
3.l	2	9	13	1	/	/	/	/	/	25* 100,0 %
Število dijakov, prijavljenih na zaključni izpit										25 100,0 %
ZI	2	8	10	5	/	/	/	/	/	25** 100,0 %

Legenda: 1.l (1. letnik, 2004/2005); 2.l (2. letnik, 2005/2006); 3.l (3. letnik, 2006/2006); ZI (zaključni izpit).

Iz podatkov lahko razberemo, da so razlike med številom vpisanih v tretji letnik izobraževalnega programa (168) in številom dijakov, ki so se prijavili na zaključni izpit (149). Razlik ni le na eni šoli, kjer je število vpisanih in tistih dijakov, ki so pristopili na zaključni izpit, enako. Na prvi šoli se je na zaključni izpit prijavilo 92,6 % dijakov, vpisanih v tretji letnik, na drugi 79,2 % in na tretji 78,9 %. V povprečju se je na zaključni izpit prijavilo 88,7 % dijakov, v šolskem letu 2006/2007 vpisanih v tretji letnik izobraževalnega programa Avtoserviser. Poleg dijakov, ki tretjega letnika niso končali uspešno in zato tudi niso pristopili k zaključnemu izpitu, podatki kažejo, da k zaključnemu izpitu v spomladanskem in v jesenskem izpitnem roku (še) niso pristopili vsi pozitivni dijaki.

Le na eni šoli (tabela 29) so bili prijavljeni dijaki na zaključnem izpitu neuspešni. Od 75 prijavljenih dijakov je izpit naredilo 70 dijakov, to je 93,3 % dijakov. Na preostalih treh šolah so zaključne izpite uspešno opravili vsi dijaki, prijavljeni na zaključni izpit. Skupaj je ta izobraževalni program končalo 144 dijakov, to je 85,7 % dijakov, ki so bili vpisani v tretji letnik.

¹⁰ Dijak je imel pri večini predmetov ugotovitev »nms« in ni bil zainteresiran za popravljanje in obiskovanje pouka.

VI. EVALVACIJA IZPITNIH GRADIV PRI IZVEDBI NOVEGA KONCEPTA KONČEVANJA POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA

V nadaljevanju povzemamo ključne ugotovitve, nastale na podlagi analize gradiv, ki so jih v analizo posredovali predstavniki šol, na katerih so v šolskem letu 2006/2007 poskusno izvajali izobraževalni program Avtoserviser. Vodstvo šol smo prosili za:

- naslove pisnega dela slovenščine,
- seznam vprašanj za ustni del izpita iz slovenščine,
- kriterije za ocenjevanje slovenščine,
- seznam (razpisanih) tem za zaključno projektno delo,
- primere vprašanj za zaključno projektno delo,
- kriterije za ocenjevanje zaključnega projektne delo,
- primer dijakovega poročila o zaključnem projektne delo.

Analizo zbrane dokumentacije sta pripravila Vladimir Milekšič in dr. Zora Rutar Ilc.

1. Metodologija

Kot podlago za analizo gradiv smo – poleg izpitnega kataloga za izdelek oziroma storitev in zagovor, poleg izpitnega kataloga za temeljno strokovno znanje in poleg kataloga znanja slovenščine za zaključni izpit – uporabili koncept opisnih kriterijev, ki zajema:

- področja ocenjevanja,
- kriterije ocenjevanja,
- opisnike oziroma opise dosežkov.

Pri opredelitvah področij, kriterijev in opisov dosežkov smo kot enakovredne upoštevali tako bolj analitične kakor bolj celostne pristope pri opredeljevanju.

Pri analizi področij, kriterijev in opisov dosežkov, opredeljenih v prejetih gradivih, smo si pomagali z dvema taksonomijama: z Bloomovo in z Marzanovo. Bloomovo smo uporabljali predvsem za analizo nalog in vprašanj, s katerimi so učitelji pri zaključnem izpitu pokrili »vsebinska znanja«, Marzanovo pa predvsem pri analizi ocenjevanja »procesnega znanja« oziroma spretnosti in veščin.

Temeljna vprašanja analize ocenjevanja pri zaključnih izpitih so bila:

- Ali je struktura izvedenih zaključnih izpitov (kakršna je razvidna iz dokumentacije) v skladu s priporočili za izvedbo zaključnega izpita?
- Ali so pri ocenjevanju (ustrezno) opredeljena področja, kriteriji in opisi dosežkov pri posameznih izpitnih enotah?
- Ali so opredeljena področja in kriteriji v skladu z izpitnimi cilji, opredeljenimi v izpitnih katalogih temeljnega strokovnega znanja in izdelka oziroma storitve in zagovora ter v katalogu znanja za slovenščino?

- Ali vprašanja in naloge enakomerno pokrivajo različne taksonomske stopnje glede na uporabljene taksonomije pri analizi?

V analizo smo vključili tudi dokumentacijo zaključnih izpitov, ki so se izvajali za dijake z individualno učno pogodbo na dveh šolah. Ta dokumentacija je obsegala:

- teme (oziroma naslove nalog), ki so bile razpisane za zaključno delo,
- primere nalog dijakov, ki so nastale v procesu zaključnega dela,
- področja, kriterije in opise dosežkov za posamezne dele zaključnega izpita pri drugi izpitni enoti,
- ena šola je posredovala tudi navodila za zaključno nalogo (to ni nujna sestavina dokumentacije, je pa zelo dobrodošla),
- vprašanja za zagovor opravljenega dela niso bila vnaprej pripravljena, zato jih niso posredovali.

2. Splošne ugotovitve

Ugotavljamo, da so se šole glede **strukture** izvedenih zaključnih izpitov držale navodil, po katerih je zaključni izpit obsegal pisni in ustni izpit iz slovenščine ter zaključno delo, ki obsega teoretični in praktični del ter strokovni zagovor ob koncu izpita. Odstopanja so pri eni šoli, kje vprašanja za strokovni zagovor niso priložena, s pojasnilom, da niso vnaprej pripravljena, ker je ustni del zaključnega izpita potekal kot strokovni zagovor in so se vprašanja oblikovala glede na temo projektne naloga. To seveda omogoča precejšnjo subjektivnost, tako pri postavljanju vprašanj kakor pri ocenjevanju odgovorov. Prav tako pri eni šoli dokumentacije za preverjanje razumevanja slišane besedila in za razčlenbo krajšega zapisanega besedila in vprašanj za ustni del izpita ni bilo. Glede na dejstvo, da so vse šole zajele (tako ali drugače) vse izpitne enote, lahko sklenemo, da se med šolami niso pokazale bistvene razlike v strukturi zaključnega izpita.

Ugotavljamo, da so se komisije tudi pri strukturi izvedenih zaključnih izpitov dijakov z individualno učno pogodbo držale navodil, po katerih je zaključni izpit obsegal zaključno delo, ki obsega teoretični in praktični del ter strokovni zagovor ob koncu izpita. Odstopanja so pri vprašanjih za strokovni zagovor, ki niso priložena, s pojasnilom, da niso vnaprej pripravljena, ker je ustni del zaključnega izpita potekal kot strokovni zagovor in so se vprašanja oblikovala sproti glede na temo projektne naloga. To seveda omogoča precejšnjo subjektivnost, tako pri postavljanju vprašanj kakor pri ocenjevanju odgovorov.

Prva izpitna enota

Katalog za zaključni izpit iz slovenščine priporoča naslednjo strukturo:

- Pisni izdelek, v katerem dijak dokaže:
 - razumevanje prebranega/poslušanega neumetnostnega besedila,
 - zmožnost tvorjenja neumetnostnega besedila.
- Pogovor oziroma ustni del izpita, v katerem dijak:
 - zagovarja svoj pisni izdelek (utemelji svoje odgovore, prepozna napake, jih popravi in utemelji popravke),
 - izrazi in utemelji svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnega dela.

Razumevanje prebranega/poslušanega neumetnostnega besedila

Razumevanje prebranega šole (razen ene) preverjajo in ocenjujejo z nalogami objektivnega tipa. Naloge so navadno povzete s treh področij: sprejemanje in razčlenjevanje neumetnostnih besedil (praviloma strokovnopublicističnih besedil), temeljni jezikoslovni pojmi ter temeljna pravorečna in pravopisna pravila slovenskega knjižnega jezika.

V posameznih primerih naloge v preizkusu presegajo katalog za zaključni izpit za slovenščino (kakor na primer: Prvemu samostalniku iz gornje povedi določite spol, sklon in število; ali: Smiselno dopolnite tako, da bo zložena poved stopnjevalno priredje itd.). S tem ti preizkusi kljub višjim taksonomskim stopnjam postavljenih vprašanj izgubljajo avtentičnost in življenjskost.

Področja in kriteriji za sestavo nalog v pisnem preizkusu v nobenem primeru niso opredeljeni, še manj pa konkretizirani, to pa bi dejansko šele omogočilo sestavo veljavnega preizkusa. Iz preizkusov je možno razbrati, da je kriterij taksonomska stopnja oziroma poznavanje, razumevanje ali raba nekaterih temeljnih jezikoslovnih pojmov, nekaterih temeljnih pravorečnih in pravopisnih pravil in razumevanje besedila.

Odgovori se glede na pravilnost vrednotijo s točkami in določajo meje za posamezne ocene (to se v gradivih napačno poimenuje kot kriterij ocenjevanja). Za pozitivno oceno navadno zasledimo približno 50 % od vseh možnih točk, to je arbitrarno postavljena meja (glede na dejstvo, da niso opredeljeni minimalni standardi, potem tudi ni razvidno, koliko odstotkov nalog »pokriva« minimalni standard znanja). Meja za pozitivno oceno pri točkovanju preizkusa je lahko 50 %, pod pogojem, da teh 50 % obsega minimalne standarde znanja.

Zmožnost tvorjenja neumetnostnega besedila

Zmožnost tvorjenja neumetnostnega besedila je preverjana praviloma s pisanjem uradnih besedil (prošnja, prijava itd.). Samo pri eni šoli zasledimo področja, kriterije in opise dosežkov, ki so zapisani ustrezno, tako da jih navajamo v tabeli spodaj.

Tabela 33: Primer zapisa področij, kriterijev in dosežkov

Področje	Kriteriji	Opisi dosežkov
Uradna prijava	Ustreznost besedilni vrsti	– sporočevalec – naslovnik – kraj, datum – ime besedilne vrste – nagovor – sklepni pozdrav – podpis – priloge
	Vsebina	– izrek prijava/prošnja – odziv na razpis (kje in kdaj je bilo objavljeno) – natančna navedba okoliščin (zakaj, primernost) – ustreznost pogojem razpisa
	Jezikovna pravilnost in slogovna ustreznost	– pravilnost (število napak) – slogovna ustreznost (vikanje, brez ponavljanja, natančnost, upoštevanje družbenih vlog)

Zagovor pisnega izdelka (utemelji svoje odgovore, prepozna napake, jih popravi in utemelji popravke) kot del ustnega izpita iz dokumentacije ni razviden. Prav tako pri nobeni šoli nismo zasledili področij, kriterijev in opisov dosežkov za ocenjevanje zagovora pisnega izdelka, razen pri eni, kje so področja (jezik in slog, glasoslovje, skladnja, zvrstnost, komunikativnost), predvsem pa opisi dosežkov za ocenitev zaključnega izpita iz slovenščine opredeljeni splošno, nedorečeno (na primer: knjižno normo obvlada na več ravneh, književno normo obvlada solidno, književno normo obvlada sprejemljivo,

književno normo komaj obvlada in književne norme ne obvlada) in tako opredeljeni ne prispevajo k veljavnosti in objektivnosti ocenjevanja.

Ustni del izpita pri književnosti praviloma obsega odlomek umetnostnega besedila in nekaj vprašanj, ki zadevajo ta odlomek. Nastopajo popolnoma (za delo z umetnostnim besedilom) neustrezna vprašanja (kakor na primer ob pesmi Dragotina Ketteja: Ali je naslednji primer premi ali odvisni govor?; Kakšne značilnosti ima mali oglas in kakšne reklama? itd.). Področja, kriteriji in opisi dosežkov niso opredeljeni in jih ni možno komentirati.

Druga in tretja izpitna enota kot zaključno delo

Pri opredelitvi opisnih kriterijev za projektno nalogo so med šolami velike razlike. Pri nekaterih področja, kriteriji in opisi dosežkov sploh niso opredeljeni, drugi pristopajo k opredelitvi bolj analitično, drugi spet bolj celostno, nekateri pa kombinirajo analitični in celostni pristop.

Tako na primer v enem primeru na področju strokovnega znanja zasledimo dve področji (dokumentacija, strokovni zagovor) in tri kriterije: uporaba elementov, ki jih zahteva dokumentacija, estetski videz in opis tehnološkega postopka z ustreznimi podatki za področje dokumentacije ter poznavanje pojmov in postopkov, vezanih na projektno nalogo za področje strokovnega zagovora. V drugem primeru so opredeljena štiri področja ocenjevanja (načrtovanje projektne dela, praktično delo, dokumentacija, strokovni zagovor), znotraj posameznega področja pa različno število kriterijev.

Opisi dosežkov so praviloma izraženi v točkah, vendar različno, odvisno od pristopa (na primer pri celostnem pristopu tudi 20 točk glede na posamezni kriterij, pri tem širina posameznih kriterijev in število točk kažeta na precejšnjo subjektivnost dodeljevanja točk), ali pa imajo po 1 točko pri analitičnem pristopu; zasledimo tudi zelo splošne opise, ki so spremenjeni v odstotke (na primer 62 % za neko oceno).

Če povzamemo in dopolnimo področja, kriterije in opise dosežkov, ki jih navajajo (zelo različno) šole pri ocenjevanju projektne naloge, dobimo približno takšno razpredelnico.

Tabela 34: Povzeta in dopolnjena področja, kriteriji in dosežki po navedbah šol

Področje	Kriteriji	Opis dosežka
Dokumentacija	Struktura projektne naloge	Naloga vsebuje postopek opravljenega dela z razlago, zakaj je takšen postopek potreben, vse priloge, ki so nastale v postopku (delovni nalogi itd.), strokovnoteoretični del, ki zadeva nalogo, kritično refleksijo opravljenega dela, navedeno uporabljeno literaturo itd.
	Pravilnost in utemeljenost opisa postopka	Opisani postopek je pravilno izveden (in opisan) v vseh fazah, utemeljitve opravljenih postopkov so ustrezne glede na dostopno literaturo (navodila proizvajalca, stroka itd.)
	Poznavanje, razumevanje in raba strokovnoteoretičnega znanja v nalogi	Raba strokovne terminologije, razumevanje delovanja obravnavanega sklopa, povezovanje z opravljenim tehnološkim postopkom itd.
	Estetskost	Smiselna razporeditev vsebine v odstavke, opremljenost s slikami, diagrami, grafi, grafično in vsebinsko oblikovana naslovnica, kazalo itd.

Na področju izdelka oziroma storitve je praviloma uporabljen bolj analitičen pristop, tako kakor ga predvideva izpitni katalog na tem področju, seveda različno od šole do šole. Tako se izdelek oziroma storitev v enem primeru ocenjuje po 6 kriterijih (prevzem vozila, priprava in zaščita vozila, izvedba naloge, diagnosticiranje in lokaliziranje napak, predaja vozila in predstavitev opravljenega in kritična presoja), v drugem primeru pa po 15 kriterijih (pristop do stranke, izpolnjevanje delovnega naloga, pravilnost izbire del za terminski servis, pravilni postopki pri izvajanju del, uporaba pravega orodja za posamezna opravila, kvaliteta izvedenih del, pravilna raba merilnih naprav, pravilno postavljanje diagnoze po opravljenih meritvah, naročanje potrebnega materiala in delov, evidentiranje porabljenega

materiala in časa, urejenost delovnega mesta, uporaba zaščitnih sredstev, uporaba varstva pri delu, varstvo okolja oziroma odlaganje tekočin in zamenjanih delov, pogovor s stranko o stanju vozila in priporočila).

Pri vsakem kriteriju je opredeljen tudi opis dosežka (na primer za prevzem vozila: opravi zagovor s stranko, pridobi potrebne podatke, posreduje želene informacije, izvede kontrolo servisne dokumentacije, pripravi in preda zapisnik o prevzemu), ki je ovrednoten v točkah. V nekaterih primerih so točke ustrezno uporabljene (kot pripomoček, kako iz velikega števila podatkov pridobiti enotno oceno za področje »izdelek oziroma storitev«), v nekaterih pa je razpon točk preširok.

Spreminjanje točk v ocene (napačno poimenovano kot kriterij ocenjevanja) je pravilno samo, če teh 50 % predvidenih točk pomeni minimalni standard znanja.

Ne glede na analitični ali celostni pristop se pristop šol k ocenjevanju izdelka oziroma storitve – ob manjših korekcijah – kaže kot ustrezna podlaga za veljavno in dovolj objektivno ocenjevanje.

Tudi pri zaključnih izpitih za dijake z individualno učno pogodbo se pri opredelitvi opisnih kriterijev za projektno nalogo kažejo razlike. Na področju izvedbe izdelka oziroma storitve so področja opredeljena bolj analitično, z nekaterimi razlikami med komisijami, kriteriji so večinoma implicitno vsebovani v področjih in opisih dosežkov, opisi dosežkov pa so v enem primeru izraženi opisno, v drugem pa s številom točk. Podobno je pri opredelitvi opisnih kriterijev na področju strokovnega znanja (področja so opredeljena večinoma analitično, kriteriji implicitno opredeljeni v področjih in opisih dosežkov), v enem primeru pa sploh niso opredeljeni.

Kljub tem pripombam ocenjujemo, da opredeljeni opisni kriteriji (področja, kriteriji in opisi dosežkov, tudi izraženi v točkah) pomenijo dobro podlago za večanje veljavnosti in objektivnosti ocenjevanja. Opredelitev področij ocenjevanja je torej ustrezna, opisi dosežkov so izraženi v točkah ali opisno, edina pripomba, ki jo je mogoče dati k podlagam za ocenjevanje, je nejasnost kriterijev na posameznih področjih oziroma združeni zapis področij in kriterijev.

Pozdraviti je treba pisna navodila za izdelavo projektne naloge, namenjena dijakom. Ta navodila vsebujejo tudi področja ocenjevanja, smiselno bi jih bilo poenotiti s področji, ki jih ocenjujejo izpitne komisije, in dopolniti vsaj še s kriteriji ocenjevanja.

Glede na merila ocenjevanja, opredeljena v dokumentaciji, in glede na izbrani pristop k ocenjevanju (področja, kriteriji, opisi dosežkov) so v enem primeru ocenjevalci pri zaključnih izpitih dijakov z individualno učno pogodbo pravilno ugotovili možnost, da seštevek točk preseže mejo za pozitivno oceno, tudi če dijak na določenem področju ne doseže minimalnega standarda, in so doseganje minimalnega standarda na vseh ocenjevanih področjih postavili kot dodatni pogoj za pozitivno oceno, to pa je z vidika minimalnih standardov ustrezna rešitev (odstotki so stvar strokovne presoje na posameznih področjih in pri posameznih nalogah).

Prav tako so ocenjevalci pri zaključnih izpitih za dijake z individualno učno pogodbo pravilno ugotovili, da teamsko delo pri izdelavi nalog zahteva dodatna pojasnila pri ocenjevanju posameznih dijakov, in so jih ustrezno opredelili. To je prav tako nujno v vseh primerih teamskega dela.

Teme, ki jih dijaki izbirajo iz nabora ponujenih tem, naj bi sledile ciljem, določenim v izpitnih katalogih. Glede na cilje, opredeljene v katalogih, ki zahtevajo predvsem povezovanje strokovne teorije, praktičnega znanja in ključnih kvalifikacij, je pričakovati, da bodo te teme oblikovane kot učne situacije (in ne kot učne teme), to pa pomeni, da bodo naloge obsegale različne vrste znanja (veščinsko znanje, osnovno splošno znanje, strokovnoteoretično znanje) in da bodo na različnih ravneh zahtevnosti (znanje, razumevanje, uporaba itd.). V skladu s tem so nekatere šole oblikovale popolnoma ustrezne naloge za zaključni izpit in celo presegle zahteve kataloga ter naloge oblikovale kot problemske situacije oziroma avtentične naloge, ki dejansko omogočajo izkazovanje vseh vrst znanja na vseh ravneh zahtevnosti (kompetence), kakor na primer: »Stranka navaja, da pri speljevanju

in pri vožnji v hrib vrtljaji motorja narastejo, vozilo pa vleče slabše, in želi odpravo napake.« To bi morali priporočiti kot splošno prakso.

Tako kakor na drugih področjih so teme za zaključno delo med šolami (pa tudi med vsebinskimi sklopi) zelo različno opredeljene, pri nekaterih kot izrazito problemske situacije (avtentične naloge), pri drugih pa kot izključno rutinska opravila. Res pa je, da prevladujejo rutinske naloge (kakor so postavljene naloge v katalogu).

V skladu s cilji izpitnega kataloga so komisije pri zaključnih izpitih za dijake z individualno učno pogodbo oblikovale ustrezne naloge za zaključni izpit (naloge, ki so obsegale različne vrste znanja: večšinsko znanje, osnovno splošno znanje, strokovnoteoretično znanje, in naloge na različnih ravneh zahtevnosti: znanje, razumevanje, uporaba itd.). Prav tako so ponudili možnost izbire bolj rutinskih nalog, ki zahtevajo poznavanje in rabo rutinskih postopkov. Če teme nalog izbirajo dijaki iz izpitnega kataloga, je vloga mentorja toliko bolj pomembna.

Pri vprašanjih za strokovni zagovor je mogoče ugotoviti veliko stopnjo neuravnoteženosti glede taksonomske ravni tako med šolami (ponekod prevladujeta razumevanje in raba, drugod pa poznavanje rutine oziroma pojmov, postopkov in delovanja), prav tako je velika razlika v taksonomski strukturi vprašanj med posameznimi vsebinskimi sklopi. Tako na primer pri eni šoli na področju električnih sistemov zasledimo od 59 vprašanj 32 vprašanj na ravni poznavanja, 19 na ravni razumevanja in 8 na ravni uporabe; to se kaže kot ustrezna taksonomska struktura. Na področju bencinskih in dizelskih motorjev pri drugi šoli od 32 vprašanj zasledimo 27 vprašanj na ravni poznavanja in 5 vprašanj na ravni razumevanja, na področju podvozja in karoserije pa od 13 vprašanj 11 na ravni poznavanja, 1 na ravni razumevanja in 1 na ravni vrednotenja; tega – glede na prevladovanje nižje taksonomske ravni – ne moremo vrednotiti kot ustrezno taksonomsko strukturo vprašanj. Tam, kje ta vprašanja niso opredeljena vnaprej, so prepuščena improvizaciji, ob strokovnem zagovoru pa obstaja velika nevarnost subjektivnosti, tako pri postavljanju vprašanj kakor pri ocenjevanju odgovorov.

Pregled tem za zaključni izpit pokaže, da je večinoma pri vseh temah za zaključni izpit zaobsežen širok spekter znanja, tako po vrstah znanja kakor po ravneh zahtevnosti. Čeprav smo ocenili, da so teme oziroma naloge za zaključni izpit ustrezne, bi bilo s stališča individualizacije in diferenciacije smiselno premisliti o večji raznovrstnosti nabora nalog (razen nalog, ki zahtevajo najvišje taksonomske stopnje znanja, ponudimo tudi manj zahtevne naloge, ki so na ravni rutinske rabe znanja).

3. Priporočila

Struktura zaključnega izpita

Dokumentacija kaže, da je pisni izdelek dijakov pri zaključnem delu na področju strokovnega znanja v veliki meri neizkoriščen (iz področij in kriterijev, kadar so bili opredeljeni, je razvidno, da je funkcija tega dela izpita nejasna, zato bi veljalo premisliti to področje, tudi s stališča slovenščine, saj je to pisno strokovno besedilo). Prav tako bi bilo smiselno poenotiti področja in kriterije za ocenjevanje pisnega izdelka, ki je rezultat zaključnega dela. Ena od možnosti je nastala na podlagi sinteze različnih pristopov iz pregledane dokumentacije.

Tabela 35: Kriteriji za ocenjevanje izdelka dijakov pri zaključnem delu

Področje	Kriteriji	Opis dosežka	Možno število točk
Struktura projektne naloge	Pravilnost	Naloga vsebuje postopek opravljenega dela z razlago, zakaj je takšen postopek potreben, vse priloge, ki so nastale v postopku (delovni nalog itd.), strokovnoteoretični del, ki zadeva nalogo, kritično refleksijo opravljenega dela, navedena je uporabljena literatura (naslovnica, kazalo, risba, izračuni, sheme, viri ...) itd.	3
Vrstni red zapisa naloge	Pravilnost	Vrstni red	3
Opis tehnološkega postopa storitve	Utemeljenost	Postopek je opisan v vseh fazah, utemeljitve opravljenih postopkov so ustrezne glede na dostopno literaturo (navodila proizvajalca, stroka itd.)	4
Splošni opis strokovnoteoretičnega področja, ki ga zajema naloga	Stopnja osvojenosti (poznavanje in razumevanje stroke)	Raba strokovne terminologije, razumevanje delovanja obravnavanega sklopa, povezovanje z opravljenim tehnološkim postopkom itd.	4
Izmerjene vrednosti, diagrami, risbe, skice	Pravilnost Natančnost	Tolerance, ustreznost predstavitve podatkov, način izdelave	4
Estetski videz poročila	Urejenost	Smiselna razporeditev vsebine v odstavke, opremljenost s slikami, diagrami, grafi, grafično in vsebinsko oblikovana naslovnica, kazalo itd.	2

Opredelitev opisnih kriterijev (področij, kriterijev in opisov dosežkov) za ocenjevanje

Pri opredelitvah področij in kriterijev ter opisov dosežkov je veliko težav, zato bi bilo smiselno za posamezna področja kataloga znanja izdelati in priporočiti enotne opisne kriterije (področja in kriterije vsekakor, opise dosežkov pa je treba premisliti s stališča posameznih strok, da ne bi vse skupaj postalo nepregledno). Področja in kriterije v nekaterih katalogih že zasledimo, kakor na primer v katalogu za slovenščino.

Tabela 36: Kriteriji za ocenjevanje tvorjenja neumetnostnega besedila

Področja	Kriteriji	Opis dosežka
Sestava besedila	Pomenska	Opis dosežka je odvisen od besedilne vrste, ki je izbrana za izpit
	Pragmatična	
	Besedno-slovnična	
	Tvarna	
Jezik	Slog – jasnost – primernost – natančnost – bogastvo besednega zaklada – primerna skladnja	
	Slovnična in pravopisna pravilnost	
	Izvirnost	

Učitelji posameznih šol lahko to prilagodijo glede na izbrano besedilno vrsto in glede na specifiko lastne šole in nalog; navedeni primer je vzet iz pregledane dokumentacije.

Tabela 37: Primer opredelitve kriterijev za ocenjevanje

Področje	Kriteriji	Opisi dosežkov
Uradna prijava	Ustreznost besedilni vrsti	<ul style="list-style-type: none"> - sporočevalec - naslovnik - kraj, datum - ime besedilne vrste - nagovor - sklepni pozdrav - podpis - priloge
	Vsebina	<ul style="list-style-type: none"> - izrek prijava/prošnja - odziv na razpis (kje in kdaj je bilo objavljeno) - natančna navedba okoliščin (zakaj, primernost) - ustreznost pogojem razpisa
	Jezikovna pravilnost in slogovna ustreznost	<ul style="list-style-type: none"> - pravilnost (število napak) - slogovna ustreznost (vikanje, brez ponavljanja, natančnost, upoštevanje družbenih vlog)

Zaključno delo

Prav tako lahko pri zaključnem delu – ob upoštevanju kataloga za zaključni izpit in sinteze primerov iz dokumentacije – oblikujemo opisne kriterije, ki jih lahko komisije prilagajajo konkretnim nalogam oziroma izdelkom (predvsem kriterije in opise dosežkov).

Tabela 38:

Področje	Kriteriji	Opis dosežka	Možno število točk
Prevzem vozila	Pridobivanje in posredovanje informacij Pravilnost	Opravi pogovor s stranko; pridobi ključne informacije v zvezi z nastalo napako na vozilu oziroma podatke o zelenem servisu; prenese želene informacije stranki (čas popravila, ocena stroškov, predvideni obseg del ...); pripravi in preda zapisnik o prevzemu vozila stranki; opravi kontrolo servisne dokumentacije; pripravi delovni nalog	5–10
Priprava, načrtovanje in organizacija izvedbe naloge	Pravilnost	Načrtuje in organizira izvedbo dela; pripravi sklope, ki so predvideni za popravilo oziroma zamenjavo (poprejšnje čiščenje, pranje vozila ipd.); zaščiti notranjost in zunanost vozila pred poškodbami; pripravi delovno mesto; pripravi orodje in instrumente; pripravi material in rezervne dele; pripravi naprave in priprave za določeno opravilo	10–20
Diagnosticiranje in lokaliziranje napak	Pravilnost Smotnost	Vizualno, slušno in na dotik uporabi elektronske pripomočke in sisteme; uporabi podatke, pridobljene z meritvami; pri diagnosticiranju uporabi informacijsko-komunikacijsko tehnologijo	25–40
Izvedba delovne naloge	Pravilnost Natančnost	Skrbno in vestno uporablja orodje, naprave in instrumente; upoštevata varnostne predpise s področja varovanja okolja in zdravja; upoštevata protipožarne predpise; uporabi dokumentacijo, potrebno za izvedbo naloge; upoštevata standarde za zagotavljanje kakovosti; po servisiranju očisti vozilo; izdela dokumentacijo o tehnološkem postopku opravljenih del;	25–50
Predaja vozila	Razumljivost (posredovanja informacij)	Izdela sklep delovnega naloga; pogovori se s stranko o opravljenih delih, svetuje o zamenjanih delih in o njihovem uničenju, o nastalih stroških; svetuje stranki o morebitnih nadaljnjih servisnih dejavnostih, o priporočilih, o posegih, ki niso bili narejeni, vendar bi bili v bližnji prihodnosti potrebni; preda vozilo z zapisnikom o predaji	5–10
Predstavitve opravljenega dela in kritična presoja		Predstavi načrtovane ali izvedene dejavnosti ob uporabi tehnološke dokumentacije; razloži druge možne načine izvedbe dela; kontrolira svoje delo na podlagi servisne dokumentacije, porabljenega časa za izvedbo dela, potrebnih stroškov za izvedbo dela, kakovosti opravljene storitve	10–20

Prav tako bi bilo možno opredeliti področja (na primer raba strokovne terminologije, utemeljevanje uporabljenih postopkov, vrednotenje opravljenega dela oziroma samokritičnost itd.), kriterije in opise dosežkov na področju strokovnega zagovora naloge, prejeta dokumentacija pa nam ni omogočila konkretizacije tega predloga.

Usklajenost področij in kriterijev s cilji izpitnih katalogov

Če želimo slediti ciljem kataloga za zaključni izpit na tem področju, potem bi bilo dobro nabor tem za zaključno delo strukturirati na kontinuumu od popolnoma rutinskih pa do zelo zahtevnih, problemskih nalog ali celo priporočiti odstotek posameznih tem glede na zahtevnost; to pa je stvar nadaljnjega premisleka. Namreč naloga, kakor je: »Stranka navaja, da pri speljevanju in pri vožnji v hrib vrtljaji motorja narastejo, vozilo pa vleče slabše, in želi odpravo napake«, zahteva drugačno znanje, spretnosti in veščine (bolje rečeno kompetence) kakor na primer naloga: »Postopek demontaže menjalnika« ali naloga: »Seznam del za zimske razmere«.

Taksonomska ustreznost tem, vprašanj in nalog na zaključnih izpitih

Sestavo vprašanj glede na taksonomske ravni znanja bi bilo smiselno (glede na razlike, ki se kažejo) med šolami in med vsebinskim sklopi priporočiti v vnaprej določenih deležih oziroma odstotkih. Pri tem ne govorimo samo o taksonomski stopnji uporabe, ki naj bi prevladovala, ampak so to vprašanja, ki naj bi bila čimbolj avtentična oziroma življenjska. Naloga, kakor je: »Iz prvega odstavka priloženega besedila izpišite medmet in razložite, kaj izraža«, ali naloga: »Iz enostavčne povedi tvorite zloženo, tako da prilastek pretvorite v prilastkov odvisnik« nesporno zadovolji kriterij taksonomske stopnje, postavlja pa se vprašanje življenjskosti oziroma avtentičnosti in nasploh potrebnosti takšnih nalog.

Predvsem je treba veliko dela posvetiti (usposabljanje učitelje) logiki kriterijskega ocenjevanja in kot posledica tega premisliti oblikovanje minimalnega standarda na državni ravni.

VII. SKLEPI

1. Sklepi spremljanja novega koncepta zaključnih izpitov

Spremljanje področja zaključnih izpitov je bilo obširno zastavljeno. Glavne ugotovitve lahko strnemo v naslednje točke:

- Šole so glede strukture zaključnega izpita sledile navodilom. Opaženo je bilo eno pomembnejše odstopanje od navodil, ko so na eni od šol ustni del zaključnega izpita iz slovenščine ocenjevali hkrati s strokovnim delom izpita. Takšen pristop bi bilo treba še ovrednotiti: po eni strani je lahko pozitiven, ker je to ocenjevanje funkcioniranja dijaka v realnejši situaciji, po drugi pa se postavlja dvom, ali je upravičeno dijaka, ki je osredotočen na strokovno delo, ocenjevati še za nekaj, čemur ne more posvetiti toliko pozornosti. Takšno ocenjevanje je upravičeno zgolj, kadar so mu dijaki izpostavljeni v procesu izobraževanja in so nanj lahko pripravljani.
- Dijaki ocenjujejo, da so jih učitelji na zaključne izpite dobro pripravili, bolj jasne informacije bi si želeli o kriterijih ocenjevanja.
- Opravljene so bile analize vseh gradiv, ki določajo izvedbo zaključnih izpitov. Pokazali so se podobni problemi kakor pri evalviranju drugih vidikov ocenjevanja: težave so na področju postavljanja kriterijev in opisnikov znanja, opažena je bila neusklajenost med katalogi za zaključni izpit in primeri vprašanj – nekatera vprašanja so z vidika katalogov znanja in stroke neustrezna (več na spletni strani <http://www.cpi.si> in <http://www.ric.si>).
- Pri opredeljevanju kriterijev in pristopov k ocenjevanju za projektno nalogo so se med šolami pokazale velike razlike, tudi deleži za posamezna področja ocenjevanja so bili različni. Splošna ugotovitev je, da so obstoječi pristopi – ob nujnosti nekaterih popravkov – ustrezna osnova za veljavno in dovolj objektivno ocenjevanje. Več dela bo predvsem še potrebnega pri oblikovanju področij in opisnikov ocenjevanja.
- Med nalogami so prevladovale takšne, ki preverjajo razumevanje in rabo pojmov. Pri vprašanjih za zaključno delo smo opazili velike razlike med šolami in vsebinskimi sklopi glede na taksonomske ravni znanja. Predlagamo, da bi sestavo vprašanj glede na taksonomske ravni priporočili vnaprej po deležih, v vsebinskem smislu pa izpostavili področja, ki dokazujejo zmožnosti dijaka, da se znajde v različnih situacijah.
- Odprlo se je vprašanje eksternosti zaključnih izpitov. Če bi se odločili za neki model (obstaja jih več), bi bilo treba izvesti še nekaj analiz. Za začetek je treba dati prednost pripravi standardov znanja in poenotiti področja ocenjevanja.

2. Sklepi in predlogi državne komisije za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji

Zadnja generacija vajencev se je v izobraževanje po dualnem sistemu izobraževanja vpisala v šolskem letu 2006/2007, izobraževanje pa bo v skladu z zakonom o poklicnem in strokovnem izobraževanju končala v šolskem letu 2008/2009. Tisti, ki ne bodo uspešno končali izobraževanja, bodo lahko opravili manjkajoče obveznosti in zaključni izpit, pod pogoji, ki so veljali ob njihovem vpisu, najpozneje v jesenskem izpitnem roku 2011. Ne glede na to je treba ohranjati strokovne in izvedbene rešitve, h katerim je prispevala dualna organizacija poklicnega izobraževanja, predvsem pa je treba tudi v prihodnje:

Spodbujati aktivno sodelovanje socialnih partnerjev pri izvedbi praktičnega usposabljanja z delom kakor tudi pri izvedbi praktičnega dela zaključnega izpita:

- iskati nove vzvode in spodbujati obstoječe načine sodelovanja med šolami in delodajalci,
- v skladu s tem je potrebna večja vpetost delodajalcev v načrtovanje in izvedbo praktičnega usposabljanja,
- izobraževanje delodajalcev.

Pri izvedbi zaključnih izpitov je treba:

- preučiti možnosti za izvedbo zaključnega dela v različnih delovnih okoljih,
- dosledno spremljati razvoj izpitnih gradiv in izpitne dokumentacije,
- poudarjati potrebo po opredelitvi kriterijev znanja in po seznanjanju dijakov z opredeljenimi kriteriji,
- posvečati veliko pozornost varstvu pri delu in varovanju zdravja vajencev,
- posvečati veliko pozornost ekologiji.

V skladu s tem je potreben velik poudarek na usposabljanju vseh vpletenih v izvedbo zaključnih izpitov.

VIII. VIRI

1. Jeznik, K. (ur.): Drugo poročilo o poteku poskusnega izvajanja izobraževalnega programa Avtoserviser, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, 2007
2. Izobraževalni program Avtoserviser
(<http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2004/programi/Spi/avtoserviser/avtoserviser.htm>)
3. Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega ter srednjega strokovnega izobraževanja, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, 2001
4. Katalogi znanja in izpitni katalogi splošnoizobraževalnih predmetov znanja in izpitni katalogi splošnoizobraževalnih predmetov
(http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2006/programi/Spi_solska_dualna/Kzik/katalog.htm)
5. Klarič, T. (ur.): Poročilo o izvajanju praktičnega dela zaključnega izpita v programih z dualno organizacijo srednjega poklicnega izobraževanja, Državna izpitna komisija za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji, Državni izpitni center, Ljubljana, 2007
6. Zupanc, B. (ur.): Zaključni izpiti v novih programih srednjega poklicnega izobraževanja, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, 2007

IX. PRILOGE

1. Člani državne izpitne komisije za praktični del zaključnega izpita v dualni organizaciji

V skladu z 20. členom Pravilnika o zaključnih izpitih v nižjem in srednjem poklicnem izobraževanju za izvajanje praktičnega dela zaključnih izpitov v dualni organizaciji imenuje minister na predlog zbornic in reprezentativnih sindikatov za dve leti devetčlansko Državno izpitno komisijo, ki ima sedež na Državnem izpitnem centru.

Sestava Državne komisije za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji:

1. Janez Dekleva, predsednik, Gospodarska zbornica Slovenije (od 23. 3. 2006)
2. mag. Janja Meglič, podpredsednica, Obrtna zbornica Slovenije (od 23. 3. 2006)
3. Barbara Kranjc, članica, Gospodarska zbornica Slovenije (od 23. 3. 2006)
4. Mitja Korunovski, član, Obrtna zbornica Slovenije (od 23. 3. 2006)
5. mag. Irena Bahovec, članica, Ministrstvo za šolstvo in šport (od 23. 3. 2006)
6. Peter Burjek, član, Sindikat vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije (od 23. 3. 2006)
7. Karmen Leban, članica, Zveza svobodnih sindikatov Slovenije (od 23. 3. 2006)
8. Breda Zupanc, članica, Center RS za poklicno izobraževanje (od 23. 3. 2006)
9. Elizabeta Skuber - Osterman, članica, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (od 23. 3. 2006)